

Berita JMM

Newsletter of the Department of Museums Malaysia

KEMENTERIAN PELANCONGAN,
SENI DAN BUDAYA
JABATAN MUZIUM MALAYSIA

BERITA JMM JILID 35 • BIL.3/2021 • SEPTEMBER - DISEMBER | ISSN 2231-8321

PAMERAN KEAJAIBAN TAKSIDERMI: KEHIDUPAN ABADI

Jabatan Muzium Malaysia

Jabatan Muzium Malaysia

Jabatanmuziummalaysia

www.jmm.gov.my

Lidah PENGARANG

Asalamualaikum wbt,

Memasuki penghujung hujung tahun 2021, pelbagai cabaran dan dugaan telah berjaya ditempuhi. Penularan pandemik Covid 19 telah memberi kesan dan impak yang sangat ketara kepada kehidupan harian kita, sama ada di rumah, di tempat kerja dan di mana jua berada.

Jabatan Muzium Malaysia (JMM) juga tidak terkecuali dan turut menerima tumparan. Namun, bagi merealisasikan kelangsungan peranannya, JMM tetap meneruskan pelbagai program dan aktiviti secara fizikal atau secara atas talian. Selain itu, perancangan bagi memantapkan Jabatan terus diperbaharui dan ditambah baik dalam mengharungi cabaran tahun mendatang.

Pandemik ini turut memberi pengajaran dan perspektif baru. Pendekatan baru perlu diteroka dalam menyebarkan maklumat dan pengetahuan. Peranan teknologi amat ketara dalam era Revolusi Industri 4.0 (IR4.0) dan IOT (Internet of Things). JMM turut menjana kearah pemantapan program dan aktivitinya dengan menerapkan unsur-unsur teknologi terkini bagi menambah nilai kepada pengalaman pengunjung yang melawat muzium.

Kepesatan teknologi perlu diberi perhatian agar muzium terus relevan dan jelas keterlihatannya (visibiliti). JMM dalam merangka pelan strategi dan hala tujuunya sentiasa bersedia dan terbuka menerima serta menerokai idea dan inovasi terkini. Semoga tahun 2022 ini JMM akan terus cemerlang.

Mohamad Shawali bin Hj. Badi
Timbalan Ketua Pengarah (Dasar)
Jabatan Muzium Malaysia

Editorial

RASIONAL GAMBAR MUKA DEPAN
Pameran Keajaiban Taksidermi:
Kehidupan Abadi di Galeri 2, JMM
18.10.2021 – 17.4.2022

PENASIHAT

Datuk Kamarul Baharin bin A.Kasim

KETUA EDITOR

Mohd Razaimi bin Hamat

EDITOR

Mohd Khairill bin Jemangin
Nor Hafizzah binti Abdul Rahman

PENYELARAS

Rozlinah binti Ismail
Hamidah binti Mohd Tahir
Roseanida binti Abdul Kadir

FOTOGRAFI

Unit Sumber Media

EDARAN

Unit Perpustakaan

DITERBITKAN OLEH

Jabatan Muzium Malaysia

Jalan Damansara
50566 Kuala Lumpur
Tel : (+603) 2267 1000, (+603) 2282 6255
Faks : (+603) 2282 6434
<https://www.jmm.gov.my>

DICETAK OLEH

Sepantas Kurnia (M) Sdn Bhd
No.50 &52A, Jalan Seri Aman,
Taman Seri Aman,
43200 Cheras Selangor.

Berita JMM diterbitkan 4 bulan sekali.
Berita ini boleh dimuat turun daripada laman web JMM.

- 6 PAMERAN MAYA:
KOLEKSI INOVASI TERPILIH

- 7 NOSTALGIA
ANAK KAMPUNG 2021

- 8 KURSUS ASAS TEKATAN

- 8 PROGRAM RINTIS MENELUSURI SEJARAH
GUA MUZIUM KOTA KAYANG

- 9 PERTANDINGAN MENCIPTA MODEL
MENARA CHIMNEY SECARA ATAS TALIAN

- 10 KERJA-KERJA PENGECAMAN ARTIFAK
SENJATA API DI MUZIUM MATANG

- 10 LAWATAN KETUA PENGARAH JABATAN
WARISAN NEGARA KE MUZIUM MATANG

- 11 MUZIUM DALAM PERSEDIAAN MENGHADAPI
MASYARAKAT WARGA TUA DI ASIA TENGGARA

- 12 MESYUARAT PRA-KONVENSYEN JABATAN
MUZIUM MALAYSIA DAN MUZIUM-MUZIUM
NEGERI DI A'FAMOSA RESORT, MELAKA

- 13 KLASIFIKASI WARISAN TIDAK KETARA
MENGIKUT GARIS PANDUAN UNESCO
KELESTARIAN MUZIUM

- 14 BICARA KURATOR SIRI 4 & SIRI 5

- 15 PERMUKIMAN PERMUZIUMAN,
KUMPULAN PENGURUSAN DAN PROFESIONAL,
JABATAN MUZIUM MALAYSIA (JMM) TAHUN 2021
- 16 BERITA BERGAMBAR
- 18 GUA DAN KARS: LANSKAP BERNILAI
ALAM SEMULA JADI

- 19 200 TAHUN PERANG MUSUH BISIK -
"KETOKOHAN DAN KEPERWIRAAN"

- 20 "MEMARTABATKAN PERJUANGAN
TENGKU MENTERI NGAH IBRAHIM"

- 21 KOTA KUALA KEDAH MENITI ZAMAN

- 22 "MENELUSURI JEJAK TENGKU MENTERI"

- 23 MUSEUM COVID-19 FIGHTER

- 24 KAJIAN LAPANGAN TENTANG SEJARAH
DAN PEMAPARAN IDENTITI MASYARAKAT
KAMPUNG AIR LABUAN

- 26 SEJARAH DAN BUDAYA ALAM MELAYU
DALAM RUANG KOLONIAL

- 28 KEARIFAN TEMPATAN: SENI
PERTUKANGAN KRAF LOGAM TEMBAGA

- 29 MENEROKAI PENGGUNAAN ISTILAH
"WANG" SEBAGAI NAMA TEMPAT SEKITAR
DI PERLIS

- 30 PERTANDINGAN MEMANAH ANTARA
BAHAGIAN JABATAN MUZIUM MALA

- 31 SEKALUNG PENGHARGAAN
- PETUGAS PPV

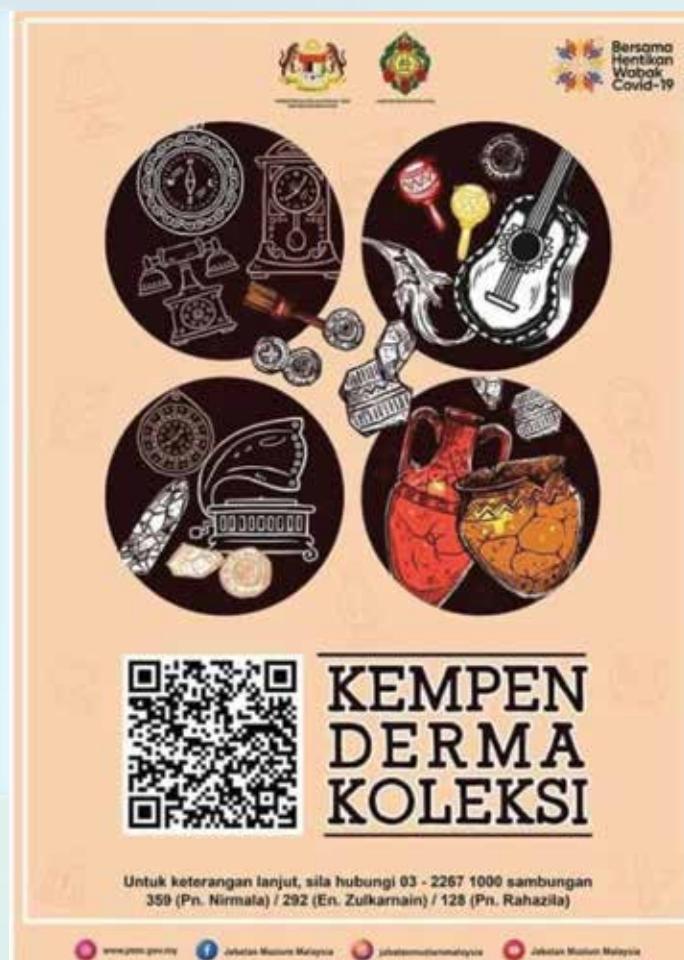
MAJLIS PERASMIAN PAMERAN KEAJAIBAN TAKSIDERMI: KEHIDUPAN ABADI DAN PELANCARAN KEMPEN DERMA KOLEKSI

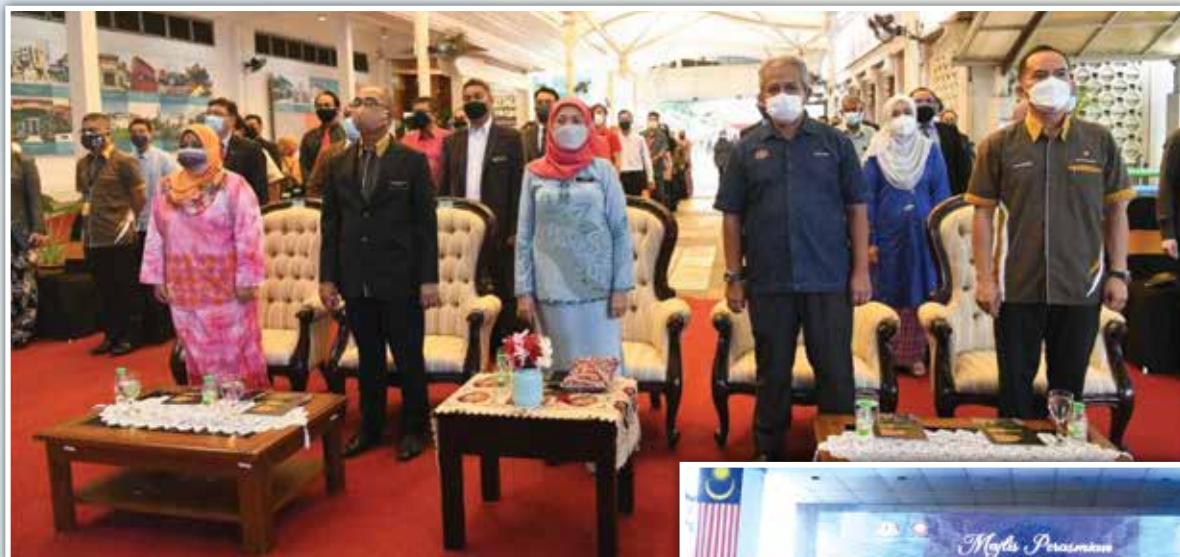
Oleh: Yusri bin Ja'afar, Bahagian Komunikasi Korpocrat

Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya (MOTAC) menerusi Jabatan Muzium Malaysia (JMM) telah menganjurkan Pameran Keajaiban Taksidermi: Kehidupan Abadi bermula 18 Oktober 2021 sehingga 18 Mac 2022 di Muzium Negara, Kuala Lumpur. Majlis perasmian pameran tersebut telah disempurnakan oleh YB Dato Sri Hajah Nancy Shukri, Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya Malaysia pada 7 Disember 2021. Penyempurnaan majlis perasmian turut disaksikan oleh YBhg Datuk Wira Dr. Noor Zari bin Hamat, Ketua Setiausaha MOTAC, YBrs Cik Saraya binti Arbi, Timbalan Ketua Setiausaha (Kebudayaan) MOTAC, YBrs Dr. Tan Awang Besar, Setiausaha Bahagian Dasar Kebudayaan MOTAC, YBhg Datuk Kamarul Baharin bin A.Kasim, Ketua Pengarah Jabatan Muzium Malaysia serta beberapa ketua agensi dan Jabatan di bawah MOTAC.

YB Dato' Sri Hajah Nancy Shukri, Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya dalam ucapan perasmianya berkata, penganjuran pameran ini amatlah bertepatan sekali untuk menggalakkan orang ramai kembali melawati muzium. Pameran ini dapat memberikan pengetahuan mengenai bidang taksidermi yang merupakan salah satu cabang ilmu klasik muzium yang masih relevan hingga kini walaupun ia jarang-jarang diketahui umum.

Taksidermi adalah suatu bidang kepakaran muzium yang khusus dalam mengawet pelbagai jenis haiwan untuk dipamerkan bagi tujuan pendidikan dan penyelidikan. Pengunjung berpeluang mengetahui apa itu taksidermi, kaedah asas dan bagaimana pengawetan haiwan dilakukan termasuk peranan bidang taksidermi ini serta kaitannya dengan dunia permuziuman dan pendidikan. Selain itu, pameran juga bertujuan menarik perhatian masyarakat tentang sejarah, perkembangan dan pencapaian bidang taksidermi negara yang secara tidak langsung berkait rapat dengan sejarah penubuhan Muzium Negara.

Sebanyak 126 koleksi fauna terpilih dipamerkan menerusi pameran ini dan sebahagian besar terdiri daripada koleksi haiwan yang diawet pada tahun 1960-an. Ini termasuklah burung kuang raya jantan dengan posisi sedang mengigal yang diawet pada tahun 1963. Secara keseluruhannya, spesimen yang dipamerkan terdiri daripada mammalia (36 spesis), reptilia (7 spesis), avian (54 spesis), amfibia (5 spesis), ikan (8 spesis), skeleton (16 spesis) dan tengkorak gajah asia (1 spesis). Tarikan lain ialah seekor badak sumatra berusia 120 tahun yang telah diawetkan pada tahun 1901 oleh E.J. Keilich (seorang ahli taksidermi di Muzium Perak) yang kini telah diisyiharkan pupus di negara kita.

Menurut YB Menteri, muzium juga merupakan antara produk pelancongan penting yang berpotensi menyumbang dan menyemarakkan lagi kategori pelancongan budaya atau *Culture Tourism*. Ini terbukti menerusi jumlah pelawat yang mengunjungi 22 buah muzium dan pameran-pamerannya pada tahun 2019 yang mencapai lebih 2.7 juta pengunjung menunjukkan peningkatan lebih 18% berbanding tahun sebelumnya. Jumlah pendapatan hasil kunjungan juga melebihi RM3.7 juta menerusi jualan tiket masuk, jualan penerbitan buku dan sewaan ruang.

Dalam majlis yang sama turut dilancarkan Kempen Derma Koleksi yang bertujuan meningkatkan kesedaran masyarakat terhadap kepentingan pemeliharaan dan keselamatan koleksi yang bernilai tinggi kepada sejarah, budaya dan alam semula jadi negara. Koleksi-koleksi persendirian yang mempunyai impak dan signifikan terhadap sejarah negara seharusnya dilindungi daripada risiko kehilangan, kerosakan mahupun kemusnahan yang boleh terdedah kepada pemilik disebabkan kecurian atau bencana alam seperti banjir.

Antara manfaat yang diterima penderma koleksi ialah kelayakan untuk mendapat inisiatif pengecualian cukai berdasarkan kepada pengesahan nilai koleksi. Penghargaan juga akan diberikan kepada penyumbang sekiranya koleksi mereka terpilih untuk dipamerkan di samping beberapa lagi inisiatif yang telah disediakan.

PAMERAN MAYA: KOLEKSI INOVASI TERPILIH

Oleh: Clarice Anak Pain, Bahagian Pameran Dan Pengembangan

Tanggal 18 Mei setiap tahun adalah tarikh istimewa bagi muzium-muzium di seluruh dunia kerana pada tarikh tersebut merupakan sambutan Hari Muzium Antarabangsa. Perayaan tahunan ini amat bermakna kepada dunia permuziuman sejagat dalam usaha menarik perhatian umum terhadap semua program dan aktiviti permuziuman. Bermula pada tahun 1977, sambutan yang dilihamkan oleh International Council of Museums (ICOM) ternyata mendapat sambutan yang menggalakkan apabila ia mendapat pengiktirafan dan penglibatan lebih daripada 37,000 buah muzium daripada 158 buah negara pada tahun lalu.

Sambutan Hari Muzium Antarabangsa peringkat kebangsaan juga tidak kurang hebatnya apabila Jabatan Muzium Malaysia selaku tuan rumah kali ini telah melakar sejarah kerana julung kalinya mengadakan program pameran dan program sampingan lain secara maya akibat daripada krisis COVID-19 yang melanda dunia. Krisis global ini bukanlah penghalang malah telah menjadi pemangkin kepada inovasi baru yang memfokuskan kepada aktiviti pendigitalan dan perkongsian informasi dengan amalan norma baharu. Bertemakan "Masa Hadapan Muzium Pemulihan dan Pencitraan", Hari Muzium Antarabangsa Peringkat Kebangsaan 2021 telah membuka mata institusi permuziuman untuk mencuba kaedah baru bagi menyampaikan dan mengukuhkan kepentingan muzium dalam membina masa hadapan yang lestari dan seterusnya mengangkat budaya inovasi sebagai pemacu pemuliharaan dan inovasi pasca COVID-19.

Pemilihan tema pameran iaitu "Pameran Maya: Koleksi Inovasi Terpilih" amat bertepatan dengan tema sambutan Hari Muzium Antarabangsa kali ini bagi menonjolkan

Poster Hebahani Pameran Maya : Koleksi Inovasi Terpilih

pembangunan dan perkembangan inovasi melalui fungsi dan penggunaan lima koleksi istimewa daripada setiap muzium yang terlibat. Koleksi yang dipamerkan merupakan peralatan-peralatan yang dicipta bagi memudahkan kehidupan harian manusia pada zaman tersebut yang telah ditambah baik. Di samping itu, nilai kesenian yang ditunjukkan melalui ukiran dan reka bentuk berdasarkan falsafah serta adat budaya masyarakat menjadikan koleksi tersebut bernilai tinggi dan mencerminkan budaya dan jiwa masyarakatnya.

18 muzium dan agensi dari seluruh Malaysia telah menyertai pameran secara maya ini iaitu Jabatan Muzium Malaysia; Perbadanan Adat Melayu Dan Warisan Negeri Selangor; Lembaga Muzium Negeri Sembilan; Perbadanan Muzium Melaka; Perbadanan Muzium Negeri Pahang; Lembaga Muzium Negeri Terengganu; Perbadanan Muzium Negeri Kelantan; Lembaga Muzium Negeri Perak; Lembaga Muzium Negeri Pulau Pinang; Lembaga Muzium Negeri Kedah; Yayasan Warisan Johor; Jabatan Muzium Sarawak; Jabatan Muzium Negeri Sabah; Muzium Polis Diraja Malaysia; Muzium Seni Asia, Universiti Malaya; Muzium & Galeri Tuanku Fauziah, Universiti Sains Malaysia, Pulau Pinang; Muzium dan Galeri Seni Bank Negara Malaysia dan Muzium Nelayan Tanjung Balau. Pameran maya ini telah berlangsung dari 13 September 2021 hingga 12 Disember 2021 dan boleh dilayari di laman sesawang <https://hma2021.com/>.

Pandangan pintu masuk utama ke Pameran Maya: Koleksi Inovasi Terpilih.

Booth Pameran Maya Jabatan Muzium Malaysia.

Jebak puyuh merupakan salah satu contoh koleksi dipamerkan yang mempunyai ukiran dan reka bentuk menarik selain daripada fungsi utamanya untuk memikat burung.

Setiap booth pameran diberikan sentuhan rekaan dalaman yang berbeza bagi menyerlahkan lagi koleksi yang dipamerkan.

Setiap peragaan pameran disokong dengan poster grafik, artifak dan gambar artifak pelbagai sudut serta kapsyen penerangan bagi memberi informasi kepada pelawat.dipamerkan.

Beberapa koleksi menarik di booth pameran Muzium Seni Asia, Universiti Malaya.

Nostalgia

Oleh: Mohd Jamil bin Haron, Muzium Negara

ANAK KAMPUNG 2021

Program Nostalgia Anak Kampung (NAK) yang mula diperkenalkan pada tahun 2016 merupakan salah satu inisiatif Jabatan Muzium Malaysia (JMM) untuk menyemarakkan aktiviti pelancongan dan kebudayaan di negara ini. Objektif utama pelaksanaan program ini adalah untuk menghidupkan kembali pelbagai jenis permainan tradisional yang menggamit memori dan nostalgia, selain mendidik masyarakat khususnya generasi muda tentang nilai budaya, identiti dan jati diri agar tidak terhakis dek arus permodenan. Melihat kepada potensi program ini yang sering menarik ribuan pengunjung saban tahun, program NAK telah dijadikan sebagai program *signature* JMM.

Walau bagaimanapun, pandemik COVID-19 yang melanda di seluruh dunia telah menyebabkan program

NAK pada tahun ini hanya dapat dilaksanakan dalam skala yang kecil menurut Prosedur Operasi Standard (SOP) yang ketat. Program ini telah berlangsung selama sebulan pada setiap hari Sabtu dan Ahad bermula dari 27 November 2021 hingga 26 Disember 2021 yang lalu. Sepanjang program ini dianjurkan, pelbagai pengisian aktiviti yang bersifat praktikal dan interaktif seperti aktiviti "Jom Main", Pertandingan Permainan Tradisional, pertandingan dan demonstrasi memasak kuih warisan, aktiviti lipatan tengkolok, bengkel animasi dan *DIY* membuat patung kain dan layang-layang serta persembahan kumpulan lagu-lagu tradisional telah diadakan untuk memastikan objektif program tercapai.

Buat julung kalinya, program ini telah dilaksanakan secara kolaboratif dengan Muzium Seni Kraf Orang Asli

dan Muzium Etnologi Dunia Melayu yang melaksanakan demonstrasi anyaman tikar dan bakul oleh masyarakat orang Asli Gombak dan demonstrasi lipatan tengkolok. Pengisian program NAK turut dimeriahkan dengan acara Puisi@ Muzium Negara hasil kolaborasi dengan PEMUISI Malaysia. Acara ini telah diadakan pada 28 November 2021 dengan penyertaan seramai 15 orang pemuisi dan bertempat di Dewan Tengah Muzium Negara.

Melihat kepada sambutan dan maklum balas yang menggalakkan daripada pengunjung, pihak Muzium Negara berhasrat untuk meneruskan lagi program ini pada tahun 2022 dengan konsep yang lebih menarik dan berskala yang lebih besar.

Kursus Asas Tekatan

Oleh: Roseanida binti Abdul Kadir, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Muzium Tekstil Negara telah menganjurkan satu kursus asas tekatan secara dalam talian dengan menggunakan aplikasi *Zoom meeting* dan *Facebook Live*. Kursus yang berlangsung pada 14 September 2021 ini telah disampaikan oleh Pengarah Muzium Tekstil Negara iaitu Puan Rosidah Abdullah.

Puan Rosidah telah mengupas tentang teknik-teknik sulaman yang terdapat dalam seni tekatan. Menurut beliau sulaman pada tekatan menggunakan benang emas, perak atau kertas emas dan sulaman tersebut dibuat atas permukaan kain seperti kain baldu dan satin. Beliau turut menceritakan sejarah seni tekatan yang diwarisi sejak zaman Kesultanan Melayu Melaka sekitar abad ke-15. Beliau menyatakan bahawa mereka yang mahir dalam seni tekat berpusat di istana sebagai keperluan utama istana dalam penyediaan pakaian dan kelengkapan istana bagi melambangkan kemewahan dan keagungan.

Tekat juga dipercayai menerima pengaruh dari Cina, India dan Arab melalui aktiviti perdagangan. Seni tekatan ini juga berkembang di sekitar Kepulauan Melayu seperti Brunei dan Indonesia. Pengaruh tekatan di Melaka dan Negeri Sembilan kebanyakannya dari China, Palembang dan Minangkabau. Perak, Johor dan Selangor pula dipengaruhi oleh India, Aceh dan Minangkabau. Bagi wilayah pesisir Pantai Timur pula lebih kepada pengaruh Kerajaan Melayu Pattani Champa.

Dalam kursus ini, penceramah turut menjelaskan motif-motif tekatan iaitu flora, fauna, kosmos, kaligrafi dan geometri. Jenis-jenis tekatan pula termasuk Tekat Prada Emas, Tekat Bersuji/Tekat Benang Emas atau Tekat Timbul, Tekat Gubah, Tekat Gem, Tekat Tindih, Tekat Manik atau Labuci, Tekat Kelingkan dan Tekat Campuran.

Kursus ini ternyata menarik dan para peserta juga berpeluang berinteraksi dengan penceramah menerusi ruangan *chat*. Tayangan video demonstrasi tekatan pada sesi akhir kursus turut membantu dan memudahkan pemahaman para peserta. Syabas diucapkan kepada Muzium Tekstil Negara dan Puan Rosidah Abdullah atas perkongsian ilmu ini. Semoga kursus sebegini akan dapat menambahkan ilmu pengetahuan mengenai seni tekatan Melayu disamping menimbulkan kesedaran generasi kini untuk mewarisi dan memelihara seni ini supaya terus kekal.

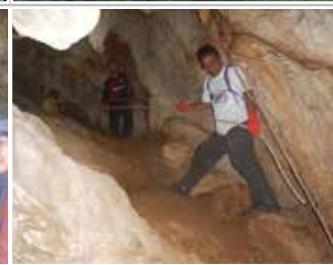
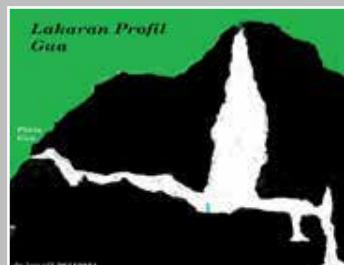
PROGRAM RINTIS MENELUSURI SEJARAH GUA MUZIUM KOTA KAYANG

Oleh: Nurul Azlida binti Ghazali, Muzium Kota Kayang, Perlis

Pada 25 November 2021, Muzium Kota Kayang bersama sekumpulan penyelidik telah melaksanakan satu program rintis menelusuri sebahagian kecil gua-gua yang terdapat di sekitar Muzium Kota Kayang. Menurut hipotesis awal, gua-gua yang terdapat di sekitar Kawasan Muzium Kota Kayang memiliki tujuh pintu dan agak sukar untuk diterokai kerana laluannya yang kecil serta bersimpang siur. Pada masa yang sama, dianggapkan bahawa gua-gua ini sama seperti gua lain yang hanya menjadi tempat tinggal mamalia seperti kelawar yang dipenuhi longgokan najisnya selain turut dihuni oleh binatang lain yang mungkin berbahaya.

Namun, berdasarkan penemuan awal hasil eksplorasi ini didapati bahawa sebahagian besar gua-gua tersebut bersambungan antara satu sama lain. Tidak dinafikan bahawa laluan masuk ke dalam gua-gua tersebut sangat mencabar, gelap, sempit serta memerlukan kekuatan fizikal dan stamina yang tinggi untuk melaluinya. Tetapi apa yang amat menakjubkan kami apabila didapati keadaan di dalam gua yang bersih dan mempunyai pelbagai bentuk arca batuan semula jadi stalaktit yang tergantung serta stalagmit unik lagi menakjubkan rupa bentuknya. Malahan, tiada langsung longgokan najis kelawar atau binatang berbahaya yang kami temukan dan akhirnya menimbulkan keterujaan dalam kalangan ahli eksplorasi ini.

Namun di sebalik keterujaan itu, keselamatan setiap ahli menjadi keutamaan. Sebahagian daripada ahli yang terlibat dalam eksplorasi ini mempunyai kemahiran dan mendapatkan maklumat mengenai sesebuah gua terlebih dahulu bagi mengelak tragedi tidak ingini. Manakala, bagi ahli yang baru, mereka didekah dengan “*do and don’t*” ketika

berada di dalam gua. Setiap ahli adalah bertanggungjawab untuk menjaga keselamatan antara satu sama lain.

Adalah diharapkan agar hasil dan penemuan dalam eksplorasi ini akan dapat membantu Muzium Kota Kayang dalam memberikan gambaran sebenar kepada pengunjung mahupun penyelidik lain tentang keadaan dan bentuk profil keseluruhan gua-gua yang terdapat di sekitar Muzium Kota Kayang yang sememangnya unik dan menarik ini.

PERTANDINGAN MENCIPTA MODEL MENARA CHIMNEY SECARA ATAS TALIAN

Oleh: Zainon Halon, Muzium Chimney

Menara Chimney merupakan sebuah monumen bersejarah yang menjadi ikon utama pelancongan di Wilayah Persekutuan Labuan. Menara batu bata yang menjulang tinggi ini direkabentuk dengan gaya senibina kolonial Inggeris telah menjadi lambang kepada pertapakan kuasa British dan perkembangan industri perlombongan arang batu di Pulau Labuan selama hampir 65 tahun (1847-1911). Bagi memastikan kepentingan serta signifikan monumen bersejarah ini terus terpelihara, pelbagai usaha pengekalan, penyelidikan, pendokumentasian, pendidikan mahupun pengiktirafan telah dilakukan. Antaranya kerja-kerja konservasi dan ekskavasi arkeologi di tapak Menara Chimney pada tahun 1997 hingga 1998 serta penubuhan Muzium Chimney oleh Jabatan Muzium dan Antikuti (kini Jabatan Muzium Malaysia) pada tahun 2002. Pada tahun 2013, menara ini telah memenangi Anugerah *"The International Green Apple Awards For Environmental Best Practice and Sustainable Development 2013"* untuk kategori seni bina bangunan bersejarah daripada *The Green Organisation, United Kingdom* melalui pencalonan Perbadanan Labuan.

Justeru, bagi menyemarakkan usaha menyebar luas maklumat serta mendidik masyarakat mengenai Menara Chimney khususnya kepada generasi muda, Sekolah Kebangsaan Patau-Patau Wilayah Persekutuan Labuan dengan kerjasama Muzium Chimney telah menganjurkan Pertandingan Mencipta Model Menara Chimney secara atas talian pada 16 Ogos hingga 10 September 2021. Antara objektif utama pertandingan ini adalah untuk menarik minat dan memupuk kecintaan generasi muda terhadap pelbagai warisan sejarah tempatan selain dapat menjadi nilai tambah dalam inovasi sistem pembelajaran di sekolah. Pertandingan ini telah disertai murid-murid darjah 4 hingga 6 dengan mengaplikasikan penggunaan bahan-bahan terbuang secara kreatif dan

inovatif serta penerangan mengenai sejarah Menara Chimney. Sesi penjurian pertandingan telah diadakan di Muzium Chimney pada 15 September 2021 diketuai oleh Cik Rohana Binti Husin, Pengarah Muzium Labuan. Adik Nursyaqillah (4 Jujur) telah dinobatkan sebagai Johan pertandingan diikuti Elvera Vinesia (6 Amanah) sebagai Naib Johan dan Elverin Vinelia (4 Amanah) di tempat ketiga. Manakala Nur Qaireen Nazneen dan Anna Norezanie masing-masing menerima saguhati keempat dan kelima.

Penganjuran program ini dan seumpamanya merupakan salah satu usaha kerjasama pihak sekolah dan muzium bagi memberi pendedahan dan kefahaman mengenai sejarah negara amnya dan Labuan khususnya melalui kaedah yang lebih santai serta kreatif. Melalui program ini juga diharap akan dapat menjadi perintis mewujudkan lebih banyak jalinan kerjasama dengan sekolah-sekolah disamping menjadi platform penyebaran peranan muzium sebagai pemelihara khazanah bersejarah negara serta gedung ilmu berteraskan pendidikan tidak formal.

KERJA-KERJA PENGECAMAN ARTIFAK SENJATA API DI MUZIUM MATANG

Oleh: Nor Aini binti Hassan, Muzium Matang

Pada 13 Oktober 2021, Muzium Matang dengan kerjasama Muzium Polis Diraja Malaysia dan Cawangan Persenjataan, Jabatan Logistik dan Teknologi, Bukit Aman telah menjalankan kerja-kerja pengecaman artifak senjata api di Muzium Matang yang akan dipamerkan di pameran Rumah Ketua Pengawal Keselamatan Pasukan Polis (Sepoi) Ngah Ibrahim (Rumah Kapten Speedy).

Kerja-kerja pengecaman diketuai oleh Penguasa Tuan Selamat bin Sainuyen, Pengarah, Muzium Polis Diraja Malaysia manakala Bahagian Persenjataan, Bukit Aman pula diketuai oleh Inspektor Fadzlan bin Ramli bersama lima orang kakitangannya. Muzium Matang memiliki 13 laras senjata api iaitu 3 laras jenis pistol dan 10 laras jenis senapang.

Sesi bergambar bersama pihak yang terlibat dalam kerja pencaman artifak senjata api

Kerja-kerja pengecaman artifak dijalankan.

Hasil pengecaman artifak yang dijalankan telah mengenal pasti jenis-jenis senjata api yang terdapat di Muzium Matang ialah jenis *Flintlock Musket (Rifle)* yang digunakan oleh Tentera British, senjata api *Bolt-Action Rifle* yang digunakan oleh Tentera Jerman dan pistol *German Flintlock*. Penyelidikan juga dibuat bagi mengenal pasti jenis-jenis peluru yang digunakan dan cara senjata tersebut berfungsi. Antaranya ialah jenis pergerakan *pump action* di mana tekanan udara dimampatkan untuk melancarkan peluru (*pallet*) dan jenis pergerakan prinsip *self-loading* iaitu dengan menggunakan batu api untuk mengaktifkan *gun powder* (serbuk peledak) bagi melancarkan bebola batu atau timah.

Terima kasih kepada semua pihak yang terlibat dalam menjayakan penyelidikan dan pengecaman artifak di Muzium Matang untuk lebih mengenali senjata api yang ada dan hubungan dengan Pasukan Polis Ngah Ibrahim. Sebahagian daripada artifak tersebut akan dipamerkan dalam pameran sementara “Menelusuri Jejak Tengku Menteri” di Muzium Matang.

Kerja-kerja pengumpulan maklumat dan dokumentasi senjata api

Taklimat disampaikan oleh Ketua Muzium Matang dan Pengarah Muzium Polis.

LAWATAN KETUA PENGARAH JABATAN WARISAN NEGARA KE MUZIUM MATANG

Oleh: Nor Aini binti Hassan, Muzium Matang

Pada 12 Oktober 2021, Muzium Matang telah menerima kunjungan rasmi daripada Ketua Pengarah, Jabatan Warisan Negara (JWN), Yang Berusaha Encik Mohd Azmi bin Mohd Yusof bersama para pegawaiannya iaitu Encik Ruzairy bin Arbi, Pengarah Bahagian Arkeologi dan Encik Edwin Clarie Ak Edward, Kurator di Cawangan Pemuliharaan Pembangunan. Turut mengiringi lawatan tersebut ialah Y.M Tengku Intan Rahimah binti Tengku Mat Saman, Ketua Penolong Pengarah, Unit Pembangunan dan Pengurusan Harta Jabatan Muzium Malaysia dan penulis sendiri.

Lawatan tersebut bertujuan untuk memantau tapak-tapak projek pembangunan seliaan oleh Jabatan Warisan Negara. Bangunan Muzium Matang (dibina pada 1858) dan Kota Ngah Ibrahim telah diwartakan sebagai Bangunan Warisan di bawah Akta Warisan Kebangsaan 2005. Oleh kerana keseluruhan kawasan Kota Ngah Ibrahim tertakluk kepada Akta Warisan Kebangsaan, maka sebarang kerja-kerja pembaikan yang dijalankan memerlukan pihak Jabatan Muzium Malaysia mengemukakan *method statement* yang disediakan oleh pihak konservator yang dilantik kepada JWN mendapatkan ulasan dan kelulusan sebelum kerja-kerja pembaikan boleh dijalankan.

Ketika ini Muzium Matang sedang menjalankan kerja-kerja pembaikan sistem saliran bawah tanah di kawasan Kota Ngah Ibrahim. Pada masa yang sama kerja-kerja pembaikan surau, tandas awam dan laluan pejalan kaki jenis *interlocking pavement* serta lain-lain kemudahan pelawat turut dijalankan. Taklimat berkaitan kemajuan kerja dan bahan-bahan binaan telah disampaikan oleh Puan

Hazirah binti Yusop manakala pihak konservator iaitu Encik Kamarudin bin Md Said pula memberikan taklimat berkaitan *method statement*.

Bagi kerja-kerja pembaikan surau pihak Jabatan Muzium Malaysia perlu mengemukakan *method statement* seperti kerja-kerja membuka, meroboh, kerja-kerja membersihkan bumbung logam, kerja-kerja kemasan cat tingkap pintu, tiang dan sebagainya. Hasil lawatan kerja dan khidmat nasihat yang diberi membantu sedikit sebanyak melaksanakan kerja-kerja pembaikan. Semoga dengan adanya bangunan bersejarah yang masih terpelihara seperti ini, mudah-mudahan masyarakat terutamanya generasi muda akan lebih mengenali dan menghargai sejarah negara ini.

MUZIUM DALAM PERSEDIAN MENGHADAPI MASYARAKAT WARGA TUA DI ASIA TENGGARA

Oleh: Mohd Syahrul bin Ab. Ghani, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Jabatan Muzium Malaysia (JMM) telah dijemput untuk menyertai sesi webinar isu "Muzium dan Warga Tua" yang dianjurkan oleh National Discovery Museum Institute (NDMI), Thailand pada 18 September 2021. Webinar ini banyak membincangkan isu-isu dan permasalahan yang relevan bagaimana muzium dapat memainkan peranannya dalam memberi khidmat kepada golongan warga tua. Webminar ini turut disertai oleh National Museum of Phillipines; Lumbini Buddhist University, Nepal; Singapore Arts Museum; Vietnam Women's Museum dan National Discovery Museum Institute (NDMI), Thailand.

Secara umumnya terdapat kira-kira 50 negara di dunia yang mempunyai jumlah penduduk warga tua yang semakin meningkat bilangannya. Perubahan struktur penduduk ini turut memberi kesan kepada pembangunan di negara tersebut kerana negara berkenaan terpaksa menyusun semula sistem pentadbiran, kemudahan penjagaan kesihatan, pendidikan dan pembangunan perumahan mereka untuk menyokong keperluan atas warga tua ini. Fenomena baharu ini turut menyebabkan banyak negara mula menambahbaik fasiliti awam untuk penduduk warga emas mereka dengan mewujudkan infrastruktur yang bersesuaian bagi memenuhi keperluan sosial, psikologi dan pendidikan supaya warga emas ini dapat menikmati kualiti hidup yang lebih baik, mampu berdikari dan tidak ketinggalan dalam arus dunia moden.

Organisasi permuziuman di Asia Tenggara turut memainkan peranannya kerana muzium merupakan organisasi pendidikan semi formal yang penting dan menyokong budaya pembelajaran sepanjang hayat. Jika dibandingkan dengan generasi muda, penduduk yang semakin tua kurang menjadi tumpuan utama dalam perancangan program pendidikan di muzium. Apabila golongan ini semakin bertambah, bagaimakah muzium akan mengendalikan golongan ini? Muzium sepatutnya menjadi satu tarikan dan memberi perkhidmatan kepada warga emas dalam pelbagai cara. Dalam konteks pendidikan, muzium harus mencari dan mengambil kira keperluan warga emas dan mengenal pasti kemungkinan dan halangan yang mungkin akan dihadapi jika berhadapan dengan golongan ini. Sebagai contoh, muzium harus mencari cara untuk menggalakkan warga emas datang melawat muzium dan mengambil bahagian dalam pelbagai aktiviti muzium supaya mereka tidak disisihkan dan menjadi lambang kepada kesejahteraan sesebuah negara.

Muzium dan Warga Tua di Malaysia

Menurut perangkaan demografik, Malaysia dijangka akan mengalami pertambahan sebanyak 15% bilangan penduduk warga tua menjelang tahun 2030. Data yang terkini menunjukkan pertambahan kepada warga tua berumur 65 tahun ke atas akan bertambah dari 2.23 juta dari suku ke empat tahun 2019 daripada 2.14 juta pada tempoh yang sama pada tahun 2018. Ini disebabkan oleh kemudahan dan teknologi kesihatan awam yang semakin baik sebagai penggalak kepada peningkatan jangka hayat warga emas di Malaysia. Muzium perlu menyahut cabaran mandat kerajaan Malaysia untuk warga emas berkenaan dengan isu "Pembelajaran Sepanjang Hayat" dan juga "Tadbir Urus dan Perkongsian Tanggungjawab" yang dikeluarkan melalui Dasar Warga Emas Negara. Selaras dengan mandat ini, muzium haruslah bersedia memikul tanggungjawab bersama dalam menyediakan kemudahan fizikal dan inisiatif penganjuran program dan aktiviti yang bersesuaian. Antara Inisiatif yang boleh dilakukan ialah seperti menggalakkan perjumpaan kumpulan kecil bagi golongan ini dan muzium dijadikan sebagai tempat perjumpaan semula bersama rakan-rakan mereka. Pemilihan muzium sebagai platform untuk mereka meluahkan pengalaman dan bercerita kepada umum kisah mereka pasti akan memberi pengalaman terbaik buat warga emas ini. Selain itu, muzium boleh juga menarik minat mereka untuk menyumbangkan ilmu dan kemahiran mereka melalui aktiviti oleh kumpulan sukarelawan muzium. Demi menyahut cabaran pembelajaran sepanjang hayat, pelbagai aktiviti kraf dan seni yang turut boleh melibatkan warga emas ini dapat dianjurkan oleh pihak muzium seperti yang diamalkan dan dipraktikkan oleh kebanyakan muzium-muzium di Malaysia.

Date	Time	Session Name	Speaker
18 September	09:00 - 12:00 (GMT+7)	Universal Accessibility and Inclusivity: A Step Towards Age-friendly Museums	Dr. Ana Maria P. Lehrer
		Farsighted Museum: Creativity and Innovation in Cultural Heritage	Assoc. Prof. Dr. Rama Mulyati, Universitas Islam Negeri Sultan Syarif Kasim
		New Approach on Exhibitions of Caregivers for Aging People in Malaysia's Museums Context	Mohd Syahrul bin Ab. Ghani, Director of Research and Documentation, National Museum of Malaysia
		Understanding Older Peoples' Problems in the Society: The Stories of Their Lives	Assoc. Prof. Dr. Sharmin Chan, Singapore Art Museum

MESYUARAT PRA-KONVENSYEN JABATAN MUZIUM MALAYSIA DAN MUZIUM-MUZIUM NEGERI DI A'FAMOSA RESORT, MELAKA

Oleh: Mohd Syahrul bin Ab. Ghani, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Mesyuarat Pra-Konvensyen antara Jabatan Muzium Malaysia (JMM) dan Muzium-muzium Negeri telah diadakan pada 14 hingga 15 November 2021 di A' Famosa Resort, Melaka. Mesyuarat ini bertujuan mencari kata sepakat dalam membincangkan isu-isu yang dihadapi oleh industri permuziuman di Malaysia serta perkara-perkara yang boleh dijadikan fokus utama bagi mengukuhkan kerjasama antara muzium persekutuan dan juga muzium di bawah kerajaan negeri untuk dibentangkan dalam Konvensyen Kebangsaan yang sedang dirancang perlaksanannya.

Mesyuarat kali ini telah berjaya mengumpulkan sebanyak 12 wakil daripada Muzium-Muzium Negeri iaitu Perbadanan Muzium Melaka, Lembaga Muzium Negeri Pahang, Lembaga Muzium Negeri Sembilan, Lembaga Muzium Negeri Terengganu, Perbadanan Muzium Negeri Kelantan, Lembaga Muzium Negeri Perak, Lembaga Muzium Negeri Kedah, Lembaga Muzium Negeri Pulau Pinang, Yayasan Warisan Johor, Jabatan Muzium Negeri Sabah, Jabatan Muzium Sarawak dan Perbadanan Adat Melayu dan Warisan Negeri Selangor. Mesyuarat ini telah dipengerusikan oleh Ketua Pengarah, JMM manakala Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi pula penyelaras kepada pengajuran Konvensyen Kebangsaan kelak.

Beberapa cadangan isu dan cabaran akan dibangkitkan semasa Konvensyen Kebangsaan yang bakal diadakan. Dalam masa yang sama juga mesyuarat ini telah berjaya mendapatkan sokongan dan persetujuan semua ahli yang terlibat mengenai topik-topik pembentangan kertas kerja, pemilihan pembentang yang dicadangkan, peserta-peserta yang perlu disasarkan, persetujuan mengenai pembentangan tentatif konvensyen yang dicadangkan serta perkara-perkara lain yang berkaitan.

Sesi perbincangan pada 15 November 2021 mengenai cadangan Bengkel Persediaan Pra-Konvensyen telah menetapkan supaya setiap isu dan cabaran dikenalpasti dengan lebih mendalam dan mendapatkan persetujuan dalam kalangan ahli-ahli untuk mengenalpasti isu-isu berbangkit antara Persekutuan dan Negeri serta kesepakatan dan

kesefahaman mengenai isu-isu yang akan dikemukakan dalam konvensyen akan datang. Antara topik yang dibincangkan adalah penubuhan muzium, organisasi dan perjawatan, perundungan dan penguatkuasaan serta infra pendigitalan. Turut ditetapkan juga dalam perbincangan ini mengenai cadangan tarikh dan masa, tentatif, kaedah perlaksanaan, penyelaras dan tindakan susulan menjelang konvensyen yang hendak diadakan.

KLASIFIKASI WARISAN TIDAK KETARA MENGIKUT GARIS PANDUAN UNESCO KELESTARIAN MUZIUM

Oleh: Roseanida binti Abdul Kadir, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Program Bicara Kurator kembali lagi setelah agak lama tertangguh disebabkan oleh Perintah Kawalan Pergerakan. Bicara Kurator Siri ke-3 ini masih kekal dilaksanakan secara atas talian melalui aplikasi Zoom Meeting. Program ini berlangsung pada 1 Oktober 2021 dan menampilkan Puan Maisaraf binti Marman, Kurator, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi. Moderator ialah Encik Badrul Hisham bin Abd. Rahman. Program bermula dengan segmen review buku oleh Puan Roszaida binti Mohamed Said, Pustakawan Jabatan Muzium Malaysia yang bertajuk Batik Sarung Warisan Kini dan Selamanya, a Legacy for Today and Tomorrow terbitan Jabatan Muzium Malaysia.

Pengenalan & Dasar Kebudayaan Negara

Tajuk yang dibincangkan oleh Puan Maisaraf dibahagikan kepada beberapa pecahan. Beliau memaklumkan mengenai Dasar Kebudayaan Negara 2021 (DAKEN 2021) yang telah dilancarkan pada 26 Oktober 2021 oleh Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya Malaysia (MOTAC). DAKEN 2021 menetapkan hala tuju untuk menjadikan Malaysia sebagai “Negara Maju Rakyat Berbudaya” bersandarkan pendekatan budaya nilai tinggi dengan tiga (3) Matlamat iaitu:

- Mengukuhkan perpaduan kaum melalui kebudayaan kebangsaan;
- Memupuk dan memelihara keperibadian kebangsaan; dan
- Memperkaya dan mempertingkatkan kualiti kehidupan kemanusiaan dan kerohanian yang seimbang dengan pembangunan sosioekonomi

Lima (5) Strategi DAKEN iaitu:

- Pemuliharaan, pemeliharaan dan pembangunan kebudayaan ke arah menguatkan asas kebudayaan kebangsaan melalui penyelidikan, pembangunan, Pendidikan, pengembangan dan perhubungan budaya;
- Meningkatkan dan mengukuhkan kepimpinan budaya melalui usaha membimbing, melatih, mendokong dan menggerakkan kebudayaan sebagai jentera pembangunan berkesan;
- Komunikasi berkesan ke arah kesedaran kebangsaan, kenegaraan dan nasionalisme;
- Memenuhi keperluan sosiobudaya; dan
- Meninggikan taraf dan mutu kesenian.

Warisan Kebudayaan Tidak Ketara Mengikut Garis Panduan UNESCO

Pembentang telah menjelaskan definisi Warisan Kebudayaan Tidak Ketara mengikut garis panduan yang diberikan oleh *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (UNESCO). Di Malaysia, warisan tidak ketara merangkumi bentuk ekspresi, bahasa, persembahan, tarian, lagu, muzik dan seni mempertahankan diri.

Definisi juga merangkumi amalan, perwakilan, ekspresi serta pengetahuan dan kemahiran (termasuk *instrument*, objek, artifak ruang budaya, komuniti, kumpulan dan dalam beberapa kes dikenali sebagai sebahagian daripada warisan budaya mereka. Terdapat lima domain utama warisan tidak ketara iaitu:

- i. **Domain 1: Tradisi Lisan dan Ekspresi / Bahasa dan Persuratan** (*oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage*) Semua yang berkaitan dengan tutur bahasa, tulisan jawi, manuskrip, lagu rakyat serta cerita rakyat.
- ii. **Domain 2: Seni Persembahan (performing art)** termasuklah seni muzik, tarian, teater serta seni lakon.
- iii. **Domain 3: Amalan Sosial, Ritual dan Acara Festival / Adat, Kepercayaan dan Budaya** (*social practices, rituals and festive events*) Lingkungan, adat kitaran yang melibatkan adat istiadat, makanan, permainan tradisi, perubatan

tradisional serta seni pertahanan diri.

- iv. **Ilmu Pengetahuan dan Amalan** berkaitan alam dan alam semesta (*knowledge and practices concerning nature and the universe*).
- v. **Domain 5: Seni Halus dan Kraf / Seni Pertukangan** (*traditional craftsmanship*). Ia merangkumi busana, tekstil, seni hias diri kraf (motif ukiran, lukisan, anyaman, ukiran, sulaman dan tekatan, seramik serta logam).

Puan Maisaraf juga berkongsi mengenai kejayaan Malaysia yang telah berjaya mendapat pengiktirafan di bawah *Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity* oleh iaitu Mak Yong (2005), Dondang Sayang (2018), Silat (2019), Upacara Wangkang (2020) Pencalonan bersama Negara China dan Pantun (2020) Pencalonan bersama Negara Indonesia

Kelestarian Muzium Dalam Memartabatkan Sejarah Warisan Negara

Puan Maisaraf turut menyatakan peranan muzium dalam melindungi warisan kebudayaan iaitu mengkaji mengumpul dan memelihara warisan sejarah, budaya dan semula jadi negara, antaranya adalah seperti berikut;

- i. Menguruskan muzium di bawah pentadbiran persekutuan dan memberikan khidmat pakar dan nasihat kepada muzium negeri, jabatan kerajaan dan muzium swasta,
- ii. Mendokumentasikan koleksi jabatan dan menerbitkan hasil penyelidikan.
- iii. Menyediakan perkhidmatan pengembangan pengetahuan melalui pameran, ceramah, bengkel, seminar, forum dan persidangan serta lawatan galeri berpandu.
- iv. Mengambil langkah-langkah perlindungan sewajarnya bagi mengekalkan data-data dan kandungan warisan kebudayaan tidak ketara terus dipelihara.
- v. Berusaha mengekalkan Warisan Tidak Ketara melalui pameran pendokumentasian, penerbitan dan pendigitalan.

Pembentang turut menayangkan beberapa paparan audio visual tentang Warisan Kebudayaan Tidak Ketara untuk memberikan lebih lebuh kefahaman kepada para peserta. Puan Maisaraf turut mengundang Encik Syed Khalid Bin Syed Ali, mantan Pengarah Warisan Kebudayaan Tidak Ketara, Jabatan Warisan Negara untuk berkongsi pengalaman beliau mengenai pencalonan peringkat antarabangsa serta cabaran-cabaran yang terpaksa dihadapi dalam memartabatkan seni budaya kita di mata dunia. Pada hujung sesi pembentangan, Puan Maisaraf telah berkongsi gambar-gambar beliau semasa berkursus di *International and Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO* (ICHCAP), di Jeonju, Republik Korea Selatan. Semoga sesi pembentangan selama hampir dua jam ini dapat membuka minda kita tentang Warisan Tidak ketara dan juga peranan muzium dalam mengekalkan warisan kebudayaan ini agar tidak pupus.

**BICARA
KURATOR
SIRI 4**

BERTUNJANGKAN AKAR YANG SAMA, POKOKNYA TIDAK SEMESTINYA SERUPA: IDENTITI KEMELAYUAN MELAYU BANGKOK

Oleh: Muhammad Khuzir bin Azman, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Program Bicara Kurator siri ke-4 telah dilangsungkan pada 8 Oktober 2021 dengan menampilkan Puan Siti Munirah Binti Kasim, Pengarah, Muzium Kota Kayang yang telah membicarakan tajuk "Bertunjangkan Akar Yang Sama Pokoknya Tidak Semestinya Serupa: Identiti Kemelayuan Melayu Bangkok" yang telah dimoderatorkan oleh Puan Nor Hashila binti Hassim, Penolong Kurator, Bahagian Pengurusan Koleksi, Jabatan Muzium Malaysia.

Thailand merupakan salah satu negara yang unik daripada segi kedudukan geografi dan juga sejarahnya. Penduduk Thailand terdiri daripada pelbagai etnik dengan nisbah majoriti 75 peratus daripada jumlah keseluruhannya adalah beretnik Thai. Penduduk etnik Melayu mendiami lima wilayah iaitu Wilayah Patani, Wilayah Yala, Songkhla, Satun dan Narathiwat yang bersempadan dengan negara Malaysia. Penduduk beretnik Melayu ini hanya sebanyak 6% daripada jumlah keseluruhan penduduk dan kebanyakannya mereka beragama Islam. Golongan etnik Melayu yang dianggap sebagai minoriti ini bukan sahaja mendiami kawasan selatan Thailand tetapi terdapat juga dalam kalangan mereka yang tinggal di kawasan tengah Thailand terutamanya di Bangkok dan kawasan sekitarnya.

Mengikut kajian para pengkaji sejarah, orang Melayu sudah pun mendiami kawasan tengah Thailand semenjak zaman pemerintahan kerajaan Ayutthaya lagi. Perubahan besar yang berlaku dalam kalangan orang Melayu di bahagian tengah Thailand ini disebabkan tercetusnya perperangan antara kerajaan Siam dengan Kerajaan-Kerajaan Melayu di Semenanjung. Berpunca daripada perperangan yang berlaku itu menyebabkan penduduk Melayu di bahagian tengah Thailand makin bertambah kerana ramai orang Melayu daripada bahagian selatan Thailand dibawa oleh penguasa Siam ke Bangkok sebagai tawanan perang selepas kekalahan negeri-negeri Melayu. Rata-rata masyarakat Melayu yang mendiami bahagian tengah Thailand ini berada dalam lingkungan masyarakat majmuk, iaitu kemajmukan daripada segi bangsa, budaya dan agama. Kedua-dua etnik ini iaitu Melayu dan Thai mempunyai latar belakang sosio-budaya, agama, dan kehidupan yang berbeza. Namun didapati penduduk etnik Melayu yang mendiami wilayah tersebut dan kawasan di sekitarnya masih teguh beragama Islam.

Survival orang Melayu di Bangkok dan kawasan sekitarnya di tengah-tengah masyarakat majoriti Thai yang berlainan bangsa dan agama adalah satu perkara yang membuatkan mereka sebagai bangsa minoriti telah mengalami daya tahan yang kuat dalam menjalani kehidupan sehari-hari semenjak zaman berzaman. Berkat ketabahan dan kesabaran serta penerimaan konsep asimilasi yang dilaksanakan oleh kerajaan Thailand, telah memberi kesan positif dalam bidang persamarataan hak-hak dalam kehidupan. Manakala kesan negatif kepada masyarakat Melayu adalah kehilangan identiti contohnya generasi muda masyarakat Melayu Bangkok tidak fasih bertutur dalam Bahasa Melayu dan juga budaya serta adat kemelayuan tidak lagi diamalkan oleh mereka pada masa kini.

Melalui siri Bicara Kurator ini diharapkan dapat berkongsi pengetahuan mengenai identiti bangsa Melayu di Bangkok. Pembentang telah menjelaskan tentang bagaimana masyarakat Melayu di bahagian tengah negara Thailand memperlihatkan perkembangan dan kedinamikan mereka dalam unjuran sejarah sosial yang ditempuhi mereka selama mendiami kawasan yang majoriti masyarakatnya berbangsa Thai yang berlainan budaya dan agama. Walaupun mereka menghadapi banyak masalah sepanjang masa dalam tempoh yang lama tetapi akhirnya mereka berjaya meningkatkan taraf kehidupan mereka dan juga boleh mencapai kejayaan seperti mana penduduk majoriti lain di sekeliling mereka.

**BICARA
KURATOR
SIRI 5**

DUNIA MARITIM MELAYU: PERANAN MASYARAKAT IRANUN

Oleh: Muhammad Khuzir bin Azman, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Program Bicara Kurator siri ke-5 diteruskan lagi pada 15 Oktober 2021 dengan mengetengahkan Puan Nur Izma Syahida binti Muhammad Ashari, Kurator, Bahagian Pengurusan Koleksi, Jabatan Muzium Malaysia yang telah membicarakan mengenai "Peranan Masyarakat Iranun Dalam Dunia Maritim Melayu" bersama moderator iaitu Puan Hamidah binti Mohd Tahir, Penolong Kurator, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi. Secara geografinya terdapat sembilan buah lautan yang memisahkan dunia Melayu iaitu Laut Malaya Selat Melaka, Laut Jawa, Laut Cina Selatan, Laut Sulu, Laut Banda, Laut Flores, Laut Sulawesi, Laut Maluku dan Laut Seram. Pada zaman dahulu, para pedagang Melayu menguasai perdagangan di sembilan lautan yang terletak di dalam kawasan Dunia Melayu. Laut Malaya, Laut Cina Selatan dan Laut Maluku merupakan laut yang paling sibuk berbanding laut-laut lain kerana kedudukannya sebagai pintu masuk dari arah timur dan barat. Orang Melayu pada masa itu juga menjalankan kegiatan sosio-ekonomi yang meluas sehingga membentuk kepada suatu kegiatan perdagangan aktif ekoran daripada dua aspek utama iaitu musim tiupan angin monsun dan kedudukan geografinya. Iranun pula berasal daripada perkataan Maguindanao yang bermaksud "orang dari tasik". Penempatan awal bagi kaum Iranun ialah di gunung berapi Makaturing yang telah meletus dalam tahun 1765. Sejak itu, kaum Iranun terpaksa berpindah ke pelbagai tempat antaranya ialah Cotabato, Tasik Lano De Sur, kawasan laut pesisir pantai dan sungai. Mereka telah berasimilasi dengan keadaan laut serta sungai dan telah menjadi pelayar yang terkenal dan juga pahlawan yang mengawal aliran keluar masuk pedagang-pedagang asing. Penempatan masyarakat ini boleh dilihat ketika dimana mereka mendiami kawasan pesisir pantai seperti di Lahad Datu, Kudat, dan Kota Belud. Komuniti Iranun yang terdapat di Sabah pada hari ini adalah berasal dari selatan kepulauan Mindanao, Filipina. Mereka bermigrasi dan menetap di kawasan perairan pantai barat dan timur Sabah semasa era kesultanan Brunei dan pemerintahan kesultanan Sulu, iaitu sekitar abad ke-17 dan 18. Pada awalnya masyarakat Iranun tidak digelar sebagai lanun malahan mereka dikenali sebagai pelaut yang hebat. Mereka digelar *Lord of The Eastern Sea* oleh orang barat yang membawa maksud pelaut yang

cukup disegani di rantau kepulauan Melayu pada abad ke-16 hingga abad ke-19. Kecekapan dan kehandalan mereka dalam menguasai perairan kepulauan Borneo dan Asia Tenggara menyebabkan mereka digeruni oleh bangsa Eropah pada ketika itu. Banyak pandangan mengatakan bahawa orang Iranun yang menjadi lanun adalah akibat tindakan pihak Belanda dan British yang menghalang mereka daripada berdagang secara bebas.

Orang barat memperbesarkan setiap serangan dan tindakan orang-orang Melayu di laut ke atas kapal-kapal penjajah sehingga menggelar tindakan tersebut sebagai melanun. Sedangkan tindakan yang diambil oleh masyarakat Iranun adalah hanya bertujuan untuk menjaga keamanan di Selat Melaka dan Kepulauan Melayu. Istilah lanun dikatakan merupakan helah yang digunakan oleh penjajah untuk memburukkan nama baik orang Melayu bagi menghalalkan kedatangan dan campur tangan mereka dalam masyarakat Melayu. Orang laut sangat berbangga dengan kedudukan mereka dan menghormati pemimpin mereka. Orang laut juga mempunyai pengetahuan yang mendalam tentang ilmu laut yang umpama kawasan rumah mereka sendiri. Orang Iranun mendapat sokongan daripada golongan pemberesar tempatan dalam kegiatan merompak di laut menyebabkan pihak barat khususnya Inggeris menyamakan kegiatan merompak di laut dengan kegiatan melanun. Hal ini juga tidak terkecuali apabila pergolakan politik yang berlaku di negeri-negeri Melayu turut membuka ruang kepada pihak barat untuk melabelkan pejuang-pejuang Melayu sebagai lanun walaupun pada hakikatnya mereka bertindak sebegini adalah hanya kerana hendak mempertahankan hak dan tanah air daripada penjajah. Kesan campur tangan barat ini telah berjaya menghapuskan budaya yang dikatakan lanun oleh mereka dan seterusnya berlakulah kebanjiran penduduk bangsa lain di alam Melayu.

PUISI @ MUZIUM NEGARA

Oleh: Mohd Jamil bin Haron, Muzium Negara

Tanggal 28 November 2021 tepat jam 9.00 malam, Muzium Negara dengan kerjasama Persatuan Pemuisi Nasional (PEMUISi) telah mengadakan program Puisi@ Muzium Negara. Program ini merupakan hasil cetusan idea bersama pihak Muzium Negara dan PEMUISi untuk mengangkat dan menyemarakkan kembali deklamasi puisi dalam kalangan masyarakat disamping untuk memasyarakatkan puisi. Selain itu ia bertujuan untuk menjadikan Muzium Negara sebagai hub sejarah, budaya dan warisan yang popular bagi masyarakat Malaysia amnya dan warga Lembah Klang khasnya.

Sepanjang 3 jam program ini berlangsung seramai lebih kurang 15 orang pemuisi daripada pelbagai latar dan bidang telah mendeklamasikan karya puisi oleh penulis sohor ataupun karya ciptaan sendiri. Pihak JMM juga tidak terkecuali dalam menghantar wakilnya iaitu Encik Mohd Razaimi bin Hamat, Timbalan Ketua Pengarah (Permuziuman) dan Encik Zainal bin Ariffin, Pengarah Bahagian Dasar dan Pembangunan. Kedua-dua figura ini masing-masing menunjukkan bakat dan penghayatan yang tinggi semasa mendeklamasikan puisi sehingga mendapat pujian daripada khalayak pemuisi yang hadir.

Program ini telah dirasmikan dengan jayanya oleh Ybhg Datuk Kamarul Baharin bin A. Kasim, Ketua Pengarah Jabatan Muzium Malaysia dan turut hadir adalah

Presiden PEMUISi, Datuk Dr. Radzuan Ibrahim dan Encik Zamrul Amri bin Zakaria, Pengarah Muzium Negara serta pegawai-pegawai kanan Jabatan Muzium Malaysia.

Dengan sambutan yang baik dalam kalangan pemuisi tanah air dan liputan meluas di media sosial JMM dan MN adalah diharatkkan program ini akan menjadi acara bulanan di Muzium Negara khususnya pada waktu malam semasa adanya program ataupun acara-acara perayaan pada peringkat Nasional.

Permukiman Permuziuman, Kumpulan Pengurusan dan Profesional, Jabatan Muzium Malaysia (JMM) Tahun 2021

Oleh: Sharipah Lok Lok Bt Syed Idrus, Unit Dasar dan Perancangan Strategik

Permukiman Permuziuman, Kumpulan Pengurusan dan Profesional, Jabatan Muzium Malaysia (JMM) Tahun 2021 telah diadakan pada 19 hingga 22 November 2021 bertempat di Tasik Vila International Resort, Port Dickson Negeri Sembilan. Permukiman ini diketuai oleh Datuk Kamarul Baharin bin Kasim, Ketua Pengarah Jabatan Muzium Malaysia, selaku pengerusi. Encik Mohamad Shawali bin Haji Badi, Timbalan Ketua Pengarah (Dasar) dan Encik Mohamad Razaimi bin Hamat, Timbalan Ketua Pengarah Permuziuman masing-masing sebagai naib pengerusi. Moderator bagi mengerakkan permukiman ini adalah Encik Zainal bin Ariffin, Pengarah Bahagian Dasar dan Pembangunan bersama Pengarah Muzium Negara Encik Zamrul Amri bin Zakaria. Permukiman ini melibatkan penyertaan daripada pegawai pengurusan dan profesional Jabatan Muzium Malaysia.

Permukiman ini telah mensasarkan diskusi dan sumbang-saran antara pengurusan tertinggi bersama kumpulan pengurusan dan profesional Jabatan Muzium Malaysia. Perkara utama yang diketengahkan menerusi permukiman ini adalah berkaitan perancangan program dan aktiviti yang melibatkan bidang permuziuman serta sejauhmaka pencapaian perlaksanaan Pelan Strategik Jabatan Muzium Malaysia. Penyelesaian bagi isu berkaitan dan

cabaran serta penambahbaikan perancangan kerja antara fokus yang turut dibincangkan menerusi pertemuan ini. Seterusnya pembentangan pencapaian program bagi tahun 2021 dan sasaran kerja 2022 akan menjadi konklusi permukiman.

Sesi pemukiman dilaksanakan mengikut pembahagian dua sektor utama di Jabatan Muzium Malaysia. Sektor Dasar diketuai oleh Timbalan Ketua Pengarah Dasar dan Pasukan Permuziuman dikendalikan oleh Timbalan Ketua Pengarah Permuziuman. Pengarah setiap bahagian bagi sektor dasar dan sektor permuziuman memainkan peranan menyediakan pelaporan input pencapaian aktiviti 2021 dan perancangan program 2022 bagi pembentangan pelaporan sesi terakhir bersama Ketua Pengarah Jabatan Muzium Malaysia.

KUNJUNGAN HORMAT YB DATO SERI DR. SANTHARA, TIMBALAN MENTERI MOTAC KE JMM -20 SEPT 2021

SESI WALK ABOUT KSU MOTAC SEMPENA PENGOPERASIAN SEMULA MUZIUM NEGARA - 1 OKT 2021

KUNJUNGAN HORMAT YAYASAN WIBA PRIMA, LANGKAWI KE JMM - 12 OKT 2021

LAWATAN KERJA YB MEJAR (B) HJ. MD ANIZAM BIN AB RAHMAN KE JMM - 25 OKT 2021

KUNJUNGAN HORMAT MALAYSIAN FOOTBALL LEAGUE KE JMM
- 26 OKT 2021

MAJLIS PERSARAAN
ENCIK MOHD ZAID
BIN H. NASIR, MUZIUM
PERAK - 18 OKT 2021

MAJLIS PERSARAAN ENCIK ABDUL
RAHMAN BIN HASSAN, UNIT
KESELAMATAN - 8 NOV 2021

LAWATAN KERJA PEGAWAI & STAF LEMBAGA
MUZIUM NEGERI SEMBILAN KE PAMERAN
KEAJAIBAN TAKSIDERMI KEHIDUPAN ABADI -

Bicara@
MUZIUM

GUA DAN KARS: LANSKAP BERNILAI ALAM SEMULA JADI

Oleh: Safia binti Ismail, Muzium Alam Semula Jadi

Pada 1 September 2021 (Rabu), satu program ilmiah anjuran Jabatan Muzium Malaysia iaitu Bicara@Muzium "Gua dan Kars: Lanskap Bernilai Alam Semula Jadi" telah diadakan secara talian menerusi aplikasi *Zoom Meeting* dan *Facebook Live*. Program ini dikendalikan oleh Muzium Alam Semula Jadi dengan kerjasama Unit Teknologi Maklumat, Unit Pembangunan Modal Insan dan Bahagian Komunikasi Korporat Jabatan Muzium Malaysia.

Bicara kali ini telah menampilkan Dr. Ros Fatihah binti Muhammad, seorang Pensyarah Kanan di Jabatan Geologi Universiti Malaya, Kuala Lumpur dan pemegang Ijazah Kedoktoran Karst Geomorphology Universiti Malaya. Antara pencapaian terbesar beliau adalah penemuan fosil gigi Stegodon daripada genus *Proboscidea* iaitu merupakan kumpulan gajah purba yang berusia sekitar 30,000 ke 80,000 tahun. Ini adalah penemuan fosil *Stegodontidae* pertama di Malaysia dengan kerjasama Encik Lim Tze Tshen dari Paleontological Society of Malaysia.

Dalam sesi bicara ini, Dr Ros mengupas tentang pelbagai nilai estetik yang ditonjolkan oleh gua dan kars yang merupakan lanskap semula jadi yang banyak menyimpan rekod khazanah alam semulajadi yang tidak ternilai harganya. Menurutnya gua adalah rupabentuk bumi yang berbentuk lohong di mana di dalamnya tersimpan bahan-bahan pra-sejarah berusia ratusan ribu tahun. Dr. Ros turut menjelaskan tentang jumpaan seperti tinggalan haiwan prasejarah yang telah lama pupus seperti gajah purba Stegodon dan sejenis tikus purba *Leopoldamys minutus*. Selain itu, jumpaan fosil gigi orang-utan, Pongo turut menjadi bukti kehadirannya di Semenanjung Malaysia selain maklumat untuk penentuan taburan geografi baru beruang Asia hitam, *Ursus thibetanus*. Beliau turut menerangkan bagaimana penentuan umur fosil-fosil yang terawet setelah sekian lama dilakukan serta mendedahkan rahsia bagaimana seekor harimau terenap di siling gua di Perak.

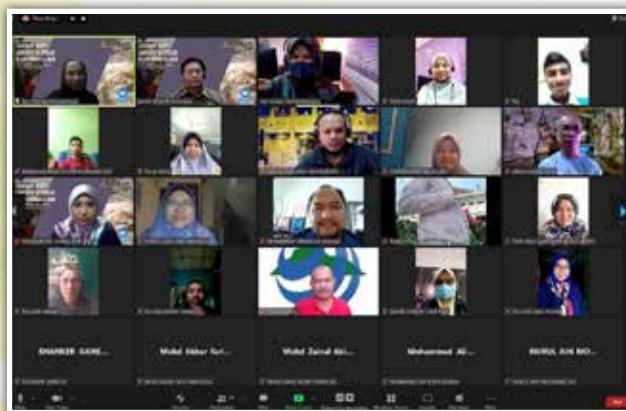
Semoga Bicara@Muzium sebegini terus dapat menjadi platform untuk muzium menyebarkan maklumat yang bermanfaat kepada masyarakat umum walaupun dalam keadaan kekangan oleh pandemik COVID-19. Sekalung penghargaan dan ucapan ribuan terima kasih kepada moderator iaitu Encik Mohd Khairill bin Jemangin, urusetia dan para peserta yang telah menjayakan program ini.

Poster Promosi/Hebahan

Penceramah dan Moderator

Para Peserta Bicara@Muzium "Gua dan Kars: Lanskap Bernilai Alam Semula Jadi"

**Bicara@
MUZIUM**

200 TAHUN PERANG MUSUH BISIK - "KETOKOHAN DAN KEPERWIRAAN"

Oleh: Zamzarina binti Khalid, Muzium Kota Kuala Kedah

Pada 13 November 2021, Muzium Kota Kedah, para ulama dan pahlawan Kuala Kedah telah menganjurkan program Bicara@Muzium dengan tajuk 200 Tahun Perang Musuh Bisik - "Ketokohan Dan Keperwiraan". Program ini adalah suatu inisiatif Muzium Kota Kuala Kedah untuk mengetengahkan serta mengangkat martabat para pejuang semasa era Perang Musuh Bisik pada tahun 1821-1842 yang kurang diketahui umum.

Antara pengisian program ini ialah pembentangan kertas kerja oleh dua orang pembentang iaitu Tn. Syed Nahar Bin Syed Mahadzir Syihab, generasi ke-6 Tunku Kudin dengan tajuk "Peranan Tunku Kudin Di Dalam Kebangkitan 1831". Ahli panel yang kedua ialah Encik Mahadhir bin Mat Lazim, waris Tunku Muhammad Saad yang membentangkan tajuk "Peranan Tunku Muhammad Saad Di Dalam Kebangkitan 1838". Program bicara ini dikelolakan oleh Encik Mohd Herman bin Roslan, Exco Persatuan Sejarah Malaysia, Cawangan Kedah. Program ini telah dilangsungkan di perkarangan Muzium Kota Kuala Kedah dan disertai seramai 170 peserta yang terdiri daripada kakitangan jabatan dan agensi kerajaan, ahli-ahli Persatuan Sejarah Malaysia, pelajar sekolah menengah dan juga orang perseorangan.

Program bicara ini telah disempurnakan perasmianya oleh YBhg. Datuk Kamarul Baharin bin A.Kasim, Ketua Pengarah, Jabatan Muzium Malaysia. Turut hadir ialah Encik Mohammad Zaizulman bin Zainal Abidin, Pegawai Perpaduan, Daerah Kota Setar, Padang Terap, Kedah; YBrs. Dr. Ibrahim bin Bakar, Pengerusi Persatuan Sejarah, Cawangan Kedah; dan Dato' Mohd Rawi Bin Abd Hamid, bekas Exco Pelancongan dan Warisan Negeri Kedah.

Objektif utama program bicara ini diadakan adalah sebagai memperingati tiga tonggak utama dalam mempertahankan kedaulatan negeri sebagai Perang Musuh Bisik.

Para tetamu dan peserta yang hadir semasa program bicara.

Sesi penyampaian cenderamata kepada pembentang kertas kerja.

Semoga dengan adanya program ini, secara tidak langsung masyarakat umum terutamanya rakyat negeri Kedah akan dapat mengetahui fakta sejarah berkaitan Perang Musuh Bisik disamping dapat menerapkan nilai-nilai patriotisme dan semangat juang generasi terdahulu dalam memperjuangkan kedaulatan tanahair. Melalui program seperti ini juga diharapkan dapat menarik minat masyarakat untuk sentiasa mengunjungi muzium dan menjadikan muzium sebagai gedung ilmu pengetahuan. Program bicara ini juga disiarkan secara langsung menerusi laman Facebook Jabatan Muzium Malaysia.

**Bicara@
MUZIUM**

“MEMARTABATKAN PERJUANGAN TENGKU MENTERI NGAH IBRAHIM”

Oleh: Nor Aini binti Hassan, Muzium Matang

Muzium Matang telah menganjurkan sebanyak dua siri program Bicara@Muzium secara atas talian iaitu pada 25 September dan 18 Oktober 2021 dengan tajuk “Pasukan Polis Ngah Ibrahim” dan “Penubuhan Suruhanjaya Pengaman di Larut”. Kedua-dua siri bicara tersebut dijayakan oleh YBrs. Dr. Hamid bin Mohd Isa, mantan pensyarah Universiti Sains Malaysia bersama-sama Encik Nor Hisham bin Zulkiflee dari Universiti Perguruan Sultan Idris Shah, Tanjung Malim.

Penceramah banyak mengulas tentang penubuhan pasukan polis tersebut sebelum berlakunya campurtangan British di Larut apabila Ngah Ibrahim melantik Tristram Charles Speedy (Kapten Speedy) sebagai Pengawal Keselamatan di Larut dan kemudian mengetuai pasukan polis Ngah Ibrahim. Kapten Speedy yang juga bekas Timbalan Pesuruhjaya Polis Pulau Pinang telah digajikan oleh Ngah Ibrahim dalam usahanya untuk mengatasi pergaduhan pelombongan-pelombongan Cina di Larut yang membawa kepada Perang Larut pertama, kedua dan ketiga sekitar tahun 1861 hingga 1877.

Perang Larut melibatkan dua kumpulan kongsi gelap Cina iaitu kumpulan Ghee Hin (Fui Chew) yang diketuai oleh Chin Ah Yam dan kumpulan Hai San (Chen San) yang diketuai oleh Chung Keng Kwee. Perang ini telah mengganggu perusahaan bijih timah yang diusahakan oleh Ngah Ibrahim akibat kawasan persisiran pantai yang tidak selamat menyebabkan bijih timah yang diusahakan dibawa keluar ke Pulau Pinang untuk didagangkan. Keadaan tersebut memberi peluang pihak British menggunakan sebagai alasan untuk menjadi orang tengah bagi menyelesaikan pergaduhan antara dua kumpulan kongsi gelap tersebut dengan menubuhkan Suruhanjaya Pengaman di Larut. Anggota Suruhanjaya Pengaman tersebut terdiri daripada Pegawai British, dua orang wakil daripada kumpulan Ghee Hin dan Hai San yang akan menilai segala tuntutan ganti rugi. Turut dipersetujui dalam perbincangan tersebut ialah segala pentadbiran Larut akan dikendalikan oleh Residen British.

Sikap keberanian dan keterbukaan Menteri Ngah Ibrahim melantik Kapten Speedy sebagai Ketua Keselamatan Pasukan Polis di Larut telah menyebabkan berlaku perkara di luar jangka. Kapten Speedy bersikap seperti “gunting dalam lipatan” dan menikamnya dari belakang dan bertindak sebagai “agen bermuka dua” menyalurkan maklumat kekayaan dan selok-belok pentadbiran Menteri Ngah Ibrahim kepada British. Campur tangan British di Larut, membawa perubahan penting negeri Perak kerana hilangnya kuasa ketuanan Melayu dan kedaulatan Raja-Raja Melayu.

Meriam Ngah Ibrahim yang dipamerkan di Muzium Perak

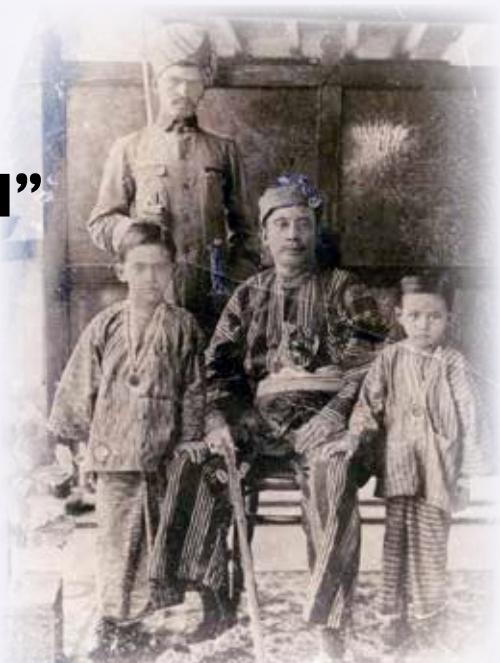
Tristram Charles Sawyer Speedy

Sumber : Encik Izmal karim

Rujukan :

1.Royal Collection Trust.

2. National Portrait Gallery, United Kingdom.

Che Ngah Ibrahim bin Che Long Jaafar bersama anak dan Polis (Sepoi)

James Wheeler Woodford Birch (J.W.W Birch) kemudiannya telah dilantik sebagai Residen pertama di negeri Perak dan Kapten Speedy sebagai penolong Residen di Larut. Bangunan pertama yang dibina oleh Kapten Speedy pada tahun 1875 ialah rumah kediaman Penolong Residen yang terletak di kawasan sebuah bukit di tepi tapak sebuah bekas lombong di Taiping dan ia sekaligus menjadi lambang kepada pertapakan pentadbiran British di Larut. Namun begitu segala perancangan oleh Kapten Speedy terhadap proses perbandaran Larut, khususnya bandar Taiping mendapat kecaman hebat daripada pihak British sendiri. Tindakannya menggunakan wang hasil kutipan cukai di Larut turut mendapat tentangan kerana Pejabat Tanah Jajahan di London bercita-cita untuk mengumpulkan kekayaan sebanyak mungkin bagi menampung masalah kewangan Great Britain. Kapten Speedy menerima banyak cemuh dan usaha beliau itu tidak dipedulikan oleh pihak atasannya, terutama Gabenor Negeri-Negeri Selat di Singapura.

Lantaran itu, kedudukan beliau sebagai Penolong Residen di Larut tidak berkekalan walaupun ada yang beranggapan beliau telah berjaya meletakkan batu asas ke atas pembangunan dan kemajuan Larut. Kapten Speedy tidak dapat bertahan lama dan beliau telah ditukarkan ke Hilir Perak. Pada September 1875, Kapten Speedy meletakkan jawatannya dan tidak lama selepas itu beliau meninggalkan Tanah Melayu dan pulang ke negaranya. Beliau telah digantikan oleh William E. Maxwell pada Ogos 1876 sebagai Pemangku Penolong Residen di Larut.

Polis (Sepoi) Che Ngah Ibrahim

Kapten T.C.S Speedy

Sumber : Arkib Negara

KOTA KUALA KEDAH MENITI ZAMAN

Oleh: Zamzarina binti Khalid, Muzium Kota Kuala Kedah

Pada 7 Oktober 2021, Muzium Kota Kuala Kedah telah mengadakan Program Bicara@Muzium: Kota Kuala Kedah Meniti Zaman. Program ini bersiaran secara maya melalui platform *Zoom Meeting* dan disiarkan secara langsung menerusi laman Facebook Muzium Kota Kuala Kedah. Penceramah ialah Encik Mohd Herman Bin Roslan, Exco Persatuan Sejarah Malaysia, Cawangan Kedah dan program ini telah diperantarkan oleh Encik Azhar bin Mohamed Noor.

Tujuan program ini diadakan adalah untuk memberi pendedahan tentang kepentingan Kuala Kedah suatu masa dahulu sebagai pelabuhan yang berjaya menggantikan peranan Melaka. Kuala Kedah atau nama asalnya Kuala Bahang terletak di sungai Kedah yang mana ketika era zaman Kedah Tua hanyalah merupakan sebuah sungai kecil yang tidak mempunyai kepentingan ekonomi kepada negeri Kedah. Ketika Kuala Kedah mula meniti kegemilangannya, Kedah merupakan pengeluar beras dan lada hitam terbesar di Semenanjung Tanah Melayu. Pada masa ini Kuala Kedah mula berfungsi sebagai pelabuhan kedua selepas Kuala Perlis. Menurut catatan Barbosa, "pada tahun 1516 dari pelabuhannya terdapat sejumlah kapal yang tidak terkira banyaknya yang berdagang semua jenis barang dagangan. Kapal-kapal Moorish (Arab) ini datang dari pelbagai negara dan disini (Kedah) mula menanam lada hitam dan dihantar ke Melaka dan kemudiannya dibawa ke China."

Pada tahun 1618 berlaku wabak yang berpuncanya daripada gajah, dan telah menyebabkan 40,000 orang terbunuh dan melumpuhkan perdagangan di negeri Kedah. Pada tahun 1640 dan 1641, Kedah telah membantu Belanda mengalahkan Portugis di Melaka dengan menyediakan tempat perlindungan dan perubatan tentera di Langkawi. Pada tahun 1642 berlaku perjanjian dimana Kedah telah menyerahkan separuh daripada hasil bijih timah kepada Belanda. Pada tahun 1771, Kuala Kedah telah diserang oleh angkatan Bugis yang diketuai oleh Raja Haji Fisabilillah yang menuntut bayaran timah yang pernah dijanjikan kepada Daeng Perani. Serangan tersebut telah menyebabkan kemasuhan kepada Kuala Kedah dan Alor Setar.

Ketika zaman pemerintahan British, sebuah kota telah dibina oleh Hafiz Sab pada tahun 1780. Ketika pembinaan kota tersebut, Kuala Kedah telah ditawarkan kepada Francis Light pada tahun 1772 sebagai gadai janji kepada British bagi mendapatkan bantuan ketenteraan. Pada tahun 1786, Pulau Pinang pula telah dirampas oleh Francis Light dan telah berlakunya pertempuran antara Burma dan Siam sehingga

menyebabkan Kedah menerima pelbagai tekanan. Kesan daripada pertempuran tersebut perdagangan di Kedah mulai merosot.

Menurut catatan mualigh Perancis yang bernama Father Page, Kuala Kedah yang telah sekian lama ditinggalkan mula berfungsi sebagai pusat kastam (1883). Kuala Kedah mula berubah ke zaman pembedahan apabila sebuah rumah api dibina pada tahun 1891 atas cadangan Raja Chulalongkorn. Dua buah sekolah juga turut dibina iaitu Sekolah Kebangsaan Kuala Kedah dan Sekolah Kebangsaan Seberang Nyonya. Pada tahun 1909, Kedah diserahkan kepada British. Sekitar tahun 1910, Wan Abdullah selaku Ketua Mukim Seberang Kota telah memperbaiki bahagian tembok yang terletak berhadapan laut. Pihak British juga telah membina sebuah pintu gerbang yang dikenali "Pintu Gerbang British" dan pelbagai infrastruktur dibina di kawasan Kuala Kedah.

Kota Kuala Kedah juga pernah dijadikan pangkalan Tentera Laut British namun diambil alih oleh tentera Jepun pada tahun 1942. Kota Kuala Kedah dan seluruh negeri Kedah kemudiannya diserahkan kepada Thailand sebagai menghormati perjanjian bersekutu di antara Jepun dan Thailand. Pada 31 Ogos 1978, kota ini telah diwartakan menurut Akta Benda Purba 1976. Pada tahun 1982 kerja-kerja pemulihan untuk menyelamatkan kota ini telah dijalankan dan kota ini telah dicadangkan sebagai tapak warisan dunia di bawah UNESCO.

Kota Kuala Kedah merupakan kota perdagangan terakhir Melayu yang bertahan sehingga abad ke 19. Kota ini membuktikan masyarakat Melayu dahulu mampu menguruskan sistem pelabuhannya sendiri tanpa menyerap nilai dan pengaruh barat.

“MENELUSURI JEJAK TENGKU MENTERI”

Oleh: Nor Aini binti Hassan, Muzium Matang

Pada 27 November 2021 (Sabtu), Muzium Matang telah menganjurkan program Bicara@Muzium “Menelusuri Jejak Tengku Menteri Ngah Ibrahim”. Program yang diadakan bersempena dengan pembukaan semula Muzium Matang ini telah dirasmikan oleh YBrs. Encik Mohd Razaimi bin Hamat, Timbalan Ketua Pengarah Permuziuman TKP(P), Jabatan Muzium Malaysia. Turut hadir ialah Orang Besar Jajahan Larut Matang & Selama, Orang Besar Jajahan Hilir Perak, Orang Besar Jajahan Kampar, Yang Berhormat ADUN Kuala Sepetang; Ketua Penolong Setiausaha Kanan, Bahagian Dasar & Perancangan Strategik (Kebudayaan), Kementerian Pelancongan Seni Budaya Malaysia; dan Pengarah Jabatan Kebudayaan Kesenian Negari Perak.

Serentak dengan program bicara tersebut turut dilangsungkan majlis bacaan yasin dan tahlil serta persembahan nasyid untuk melengkapkan acara perasmian Surau Muzium Matang yang baharu siap dibina. Majlis perasmian dimeriahkan lagi dengan tayangan montaj bertajuk “Kota Ngah Ibrahim” dengan gimik perasmian paluan beduk oleh TKP(P) dan menandatangi plak perasmian surau Muzium Matang sebelum disususli dengan penyampaian sumbangan hiasan surau oleh YB ADUN Kuala Sepetang.

Bangunan tersebut pada asalnya digunakan sebagai bilik guru semasa rumah Ngah Ibrahim berfungsi sebagai Sekolah Melayu dan Sekolah Kebangsaan Matang pada sekitar tahun 1946 hingga 1983. Usaha membaik pulih prasarana sedia ada di Muzium Matang ini akhirnya dapat direalisasikan apabila telah diluluskan peruntukan bagi kerja menambah baik sebahagian ruang sedia ada untuk dijadikan surau. Binaan yang dahulunya kelihatan usang dan tidak bermaya telah diberikan sentuhan baru untuk kemudahan para pelawat dan kakitangan. Sehubungan dengan itu juga, Muzium Matang turut memohon bantuan daripada Bahagian Falak, Jabatan Mufti Negeri Perak bagi menentukan arah kiblat surau tersebut.

Program Bicara@Muzium, Muzium Matang telah mengundang Encik Mohd Zamberi A. Malek, penulis buku “Larut Daerah Terkaya”, seorang penulis bebas yang banyak menulis tentang sejarah dan kebudayaan Melayu. Program ini telah mendapat sambutan yang amat menggalakkan dengan kehadiran kira-kira 100 orang peserta daripada agensi kerajaan, agensi bukan kerajaan, Jawatankuasa Keselamatan Kampung, Jawatankuasa Pengurusan Masjid Tengku Menteri serta para pesara muzium. Semoga kerjasama erat antara muzium dengan masyarakat setempat dalam penganjuran program seperti ini akan terus memberikan nilai tambah kepada aktiviti permuziuman dan imej Muzium Matang dalam usaha memelihara sejarah dan warisan tempatan

Antara tetamu jemputan yang hadir

Proses kerja penentuan arah kiblat oleh Bahagian Falak, Jabatan Mufti Negeri Perak

Majlis bacaan yasin dan tahlil

PENGALAMAN DIJANGKITI COVID-19

ENCIK ABDUL HADI BIN MOHD ALI, MUZIUM TEKSTIL NEGARA

Oleh: Roseanida binti Abdul Kadir,

Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Encik Abdul Hadi Bin Mohd Ali bertugas di Muzium Tekstil Negara, Jabatan Muzium Malaysia. Beliau telah dijangkiti COVID-19 pada 18 Jun 2021 setelah isteri beliau yang sarat mengandung dimasukkan ke hospital untuk proses kelahiran

anak. Malangnya isteri beliau telah terlebih dahulu disahkan positif COVID-19 pada 17 Jun 2021. Rentetan itu, Encik Abdul Hadi telah dihantar untuk menjalani proses kuarantin di MAEPS pada hari yang sama namun hanya sempat berada di situ cuma sehari sahaja. Pada 19 Jun 2021 keadaan beliau semakin membimbangkan dan pihak KKM telah memindahkan beliau ke Hospital Sungai Buloh untuk mendapatkan rawatan segera memandangkan paras oksigen semakin menurun. Menurut Encik Abdul Hadi, beliau tidak pasti bagaimana boleh mendapat jangkitan tersebut kerana beliau sentiasa mematuhi SOP dengan sebaik mungkin. Beliau turut mengalami simptom awal seperti demam panas dengan suhu melebihi 38°C dan badan lesu tetapi deria bau dan selera makan masih baik seperti biasa.

Encik Abdul Hadi merasa amat sedih dan risau apabila doktor memaklumkan yang beliau perlu ditidurkan untuk proses rawatan selanjutnya memandangkan paras oksigen dalam

tubuh semakin rendah. Beliau cuba memohon supaya doktor tidak perlu menidurkannya, namun sebagai pesakit beliau tiada pilihan dan terpaksa akur akan arahan pihak hospital. Encik Abdul Hadi telah dibenarkan untuk membuat panggilan video terakhir bersama keluarga sebelum ditidurkan. Pengalaman itu amat mengerikan dan memberi kesan yang begitu mendalam, selain perasaan bimbang yang semakin menghantuinya kerana beliau banyak membaca tentang pengalaman pesakit COVID-19 yang ditidurkan berakhir dengan kematian. Beliau terpaksa menerima hakikat apabila ditidurkan dan kebarangkalian untuk sedar semula adalah 50-50. Namun akhirnya apabila sedar, beliau sangat bersyukur kepada Allah kerana masih dipanjangkan hayat bagi meneruskan kehidupan ini.

Encik Abdul Hadi menghargai kecekapan dan pengorbanan pihak KKM dalam menangani wabak COVID-19 ini. KKM dilihat sentiasa bersiap siaga dalam segala segi termasuklah gunasama kakitangan yang cekap dan terlatih selain prasarana dan peralatan rawatan yang mencukupi. Penguatkuasaan SOP semasa wabak haruslah konsisten di samping pendidikan kesedaran kesihatan dalam kalangan rakyat terus dipertingkatkan untuk menghadapi wabak pandemik ini.

Beliau turut menitipkan nasihat kepada pesakit COVID-19 diluar sana supaya kuatkan semangat, banyakkan bersabar dan yakin setiap penyakit ada ubatnya. Jangan patah semangat dan sentiasalah bersikap tenang dan positifkan diri kerana ini amat penting untuk meningkatkan sistem imun dalam badan dan mengelakkan tekanan. Selain mematuhi SOP yang ditetapkan oleh pihak Kerajaan, amalkan cara hidup sihat menerusi pemakanan yang seimbang untuk membantu meningkatkan sistem imun dalam badan bagi melawan sebarang penyakit. Dapatkan rawatan segera jika bergejala dan banyakkan berdoa agar dilindungi daripada bahaya wabak ini.

BERSAMA ANAK DI PUSAT KUARANTIN

PUAN SITI NASUHA BINTI ABDUL HAMID, PEJABAT TKP(P)

Oleh: Rozlinah binti Ismail,

Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Keadaan katil bertingkat Puan Siti Nasuha semasa dikuarantin di Hall D, MAEPS, Serdang.

Puan Siti Nasuha binti Abdul Hamid merupakan salah seorang bekas pesakit COVID-19. Beliau telah mendapat jangkitan melalui udara dan pada awalnya hanya mengalami simptom-simptom ringan seperti demam dan sakit-sakit badan. Namun demamnya berlarutan selama seminggu selain turut mengalami selesesa serta hilang deria bau dan rasa.

Selepas disahkan positif, beliau hanya menjalani kuarantin kendiri di rumah selama tiga hari sebelum pihak KKM mengarahkan beliau menyambung tempoh kuarantin di MAEPS, Serdang. Beliau amat terkejut dan sedih apabila mengetahui dirinya dijangkiti virus COVID-19 dan merasa sangat bimbang kerana ada ahli keluarganya yang lain turut dijangkiti wabak ini.

Semasa berada di pusat kuarantin MAEPS, beliau dan anaknya telah ditempatkan di Hall D yang agak padat dengan pesakit-pesakit yang berisiko rendah iaitu di tahap 1 dan 2. Beliau dan anaknya tiada mengalami simptom yang teruk dan hanya dipantau bacaan oksigen dan tekanan darah setiap hari. Menurutnya lagi, walaupun

keadaan di situ sangat sejuk tetapi agak sedikit kurang selesa kerana tandas yang disediakan adalah sangat terhad dan perlu berkongsi dengan pesakit lain. Beliau juga perlu beratur panjang untuk mengambil makanan semasa sesi sarapan, makan tengahari dan makan malam. Biasanya nama pesakit akan dipanggil melalui pengumuman pemberes suara sekiranya hendak melakukan ujian saringan atau pemberian ubat-ubatan. Selain itu, turut disediakan mesin-mesin vendor makanan, minuman serta keperluan asas seperti sabun mandi, tuala wanita dan lain-lain lagi tetapi bayaran hanyalah melalui e-wallet atau payWave debit kad bank sahaja.

Selama berada di MAEPS, beliau banyak melihat keadaan beberapa orang pesakit yang kesihatan mereka semakin merosot dan perlu segera menerima rawatan rapi di Hospital Sungai Buloh. Malah ada juga pesakit yang tiba-tiba sahaja jatuh pengsan sehingga berlumuran darah akibat keadaan mereka yang semakin kritikal terutama pesakit yang sudah berusia dan mempunyai sakit kronik. Namun kebanyakannya pesakit kanak-kanak yang ditempatkan disitu kelihatan sihat dan tiada mengalami simptom yang teruk. Mereka bebas menggunakan ruangan cyber, taman permainan kanak-kanak, gym dan juga ruangan menonton televisyen yang disediakan.

Puan Siti Nasuha berpendapat bahawa tindakan yang diambil oleh kerajaan dan KKM dalam menangani wabak ini adalah sangat baik dan cekap, cuma sikap segelintir masyarakat yang agak mementingkan diri sendiri sebenarnya menyukarkan pihak kerajaan untuk mengawal penularan virus COVID-19 ini. Sebelum mengakhiri wawancara ini, beliau menasihatkan sesiapa sahaja yang dijangkiti virus COVID-19 ini agar jangan panik, perlu kuatkan semangat, bersikap positif dan yakin akan peluang untuk segera sembah. Pantaulah kesihatan diri, jika perlu rujuklah pihak KKM segera atau terus ke hospital atau pusat CAC berhampiran untuk menerima rawatan. Bagi sesiapa yang menjadi kontak rapat dengan pesakit COVID-19 pula, pastikan diri anda dikuarantin sehingga tempoh yang sepatutnya sehingga anda disahkan bebas virus ini. Beliau turut mengingatkan agar pematuhan SOP dan jaga penjarakan sosial perlu sentiasa diamalkan supaya wabak ini dapat segera dibendung.

KAJIAN LAPANGAN TENTANG SEJARAH DAN PEMAPARAN IDENTITI MASYARAKAT KAMPUNG AIR LABUAN

Oleh: Zainon binti Halon, Muzium Chimney

Komuniti masyarakat Kampung Air Labuan yang berketurunan Melayu Brunei dan beragama Islam telah mendominasi jumlah keseluruhan penduduk Labuan yang selainnya berketurunan Kedayan, Kadazandusun, Cina, India dan lain-lain kaum. Terdapat empat buah Kampung Air di Labuan iaitu Kampung Patau-Patau I, Kampung Patau-Patau II, Kampung Ranch-Ranch Laut dan Kampung Bebuloh Laut. Menurut kajian lapangan yang dijalankan, didapati kewujudan perkampungan air di Labuan telah bermula seawal tahun 1800. Pengaruh dan budaya hidup penduduk-penduduk kampung air tersebut adalah berasal dari Kerajaan Kesultanan Brunei yang telah berasimilasi sejak berlakunya migrasi awal orang-orang Brunei ke Labuan. Kerajaan Kesultanan Brunei adalah merupakan sebuah kerajaan Melayu yang mempunyai pengaruh serta jajahan empayar yang besar di Borneo meliputi seluruh pesisir Pulau Borneo dan Kepulauan Sulu. Justeru tidak hairanlah jika taburan masyarakat Brunei adalah begitu meluas di kebanyakan wilayah di Borneo termasuklah mereka yang mendirikan petempatan atas air di Labuan.

Kewujudan petempatan atas air di Labuan amat berkait rapat dengan sejarah ketuanan Kerajaan Kesultanan Brunei di Borneo yang secara tidak langsung telah memberikan kesan serta pengaruh terhadap sosiobudaya masyarakat tempatan. Ketika era Labuan dan tanah besar Sabah berada di bawah naungan kerajaan ini, kebebasan untuk berpindah, berdagang dan membuka petempatan di wilayah-wilayah naungan tersebut telah menyebabkan berlakunya migrasi penduduk sekaligus membawa bersama budaya kehidupan tradisi mereka yang sinonim dengan aktiviti pelayaran, perdagangan, menangkap hasil laut serta membina petempatan di atas air seperti manjung juga yang terdapat di Brunei. Kesan dan pengaruh budaya tradisi tersebut masih dapat dilihat dengan adanya beberapa Kampung Air yang lebih tertumpu di kawasan pinggir-pinggir laut di Selatan Labuan berhampiran Teluk Brunei berbanding kawasan di Utara Labuan. Kawasan tersebut bukan sahaja kaya dengan sumber ekonomi, malah lokasinya yang lebih hampir dengan tanah besar negara Brunei telah memudahkan penduduk-penduduk di kampung ini berulang-alik menziarahi keluarga mereka di Brunei. Walaupun kini penduduk-penduduk di Kampung Air telah sepenuhnya menjadi warganegara Malaysia, namun hubungan tradisi dengan negara Brunei masih lagi kekal selain turut mempunyai pertalian kekeluargaan dengan para penduduk berketurunan Melayu Brunei yang juga terdapat di negeri Sabah dan Sarawak.

Dahulunya Pulau Labuan sering menjadi tempat persinggahan para nelayan dari Brunei dan Sabah untuk menangkap ikan, membaike peralatan dan berehat sementara menunggu masa sesuai menarik pukat-pukat yang dilabuh. Lama kelamaan mula wujud petempatan di atas air yang dibina oleh para nelayan tersebut kerana kawasan persekitarannya sesuai dengan budaya hidup tradisi mereka. Rumah-rumah yang dibina banyak menggunakan bahan-bahan binaan yang boleh diperolehi daripada kawasan berhampiran. Kebanyakan bahan binaannya terdiri daripada jenis kayu nibong atau kayu belian yang digunakan sebagai tiang rumah, beratapkan daun rumbia atau nipah, berdinding kajang serta berlantaikan kepingan-kepingan buluh atau nibong yang dibelah-belah. Binaan jambatan kayu telah dijadikan sebagai penghubung antara rumah ke rumah. Pemasangan struktur rumah juga hanya menggunakan tali-tali yang diperbuat daripada buluh yang diraut, rotan serta daun-daun nipah yang tua untuk mengikat tiang-tiang struktur rumah. Salah satu keunikan utama rumah-rumah tradisi di atas air ini adalah aspek pemilihan serta penggunaan bahan-bahan asas peminannya yang tahan lama seperti kayu nibong, kulimpapa atau belian yang dikatakan mampu bertahan daripada proses luluhawa dan pereputan air laut selama 50 hingga 80 tahun selain menitikberatkan peranan tiang seri rumah yang dipercayai mampu memelihara keselamatan struktur rumah dan para penghuninya.

Pertambahan populasi penduduk kemudiannya terus berlaku akibat penghijrahan berterusan oleh masyarakat dari Brunei sehingga ada yang telah meneroka kawasan-kawasan lain. Komuniti penduduk kampung air Patau-Patau I yang membentuk satu kawasan perkampungan atas air terbesar di Labuan pada awalnya hanya terdiri daripada 10 buah rumah sahaja, kemudiannya semakin bertambah sehingga mewujudkan pembukaan tapak kampung di atas air berhampiran dinamakan sebagai kampung Patau-Patau II. Manakala terdapat dua buah lagi kampung air dibuka iaitu kampung Bebuloh Laut yang terkenal dengan pengekalan budaya hidup tradisi nelayan serta penghasilan produk-produk berdasarkan hasil-hasil laut dan kampung Ranch-Ranch Laut yang merupakan kampung air terkecil di Labuan. Petempatan di atas air ini telah berperanan sebagai pusat pentadbiran utama bagi wilayah kampung di kawasan daratan seperti mana peranannya dalam Kerajaan Kesultanan Brunei serta wilayah-wilayah kerajaan maritim pada masa dahulu.

Pekerjaan sebagai nelayan menjadi lumrah bagi penduduk di

kampung air tidak kira lelaki mahupun perempuan. Namun kini ramai penduduk telah mula menceburia bidang-bidang pekerjaan yang lain seperti pekerjaan di sektor kerajaan, swasta, perniagaan dan perkhidmatan. Sebahagian penduduk hanya menjadikan nelayan sebagai pekerjaan sampingan atau separuh masa sahaja. Biasanya nelayan sepuh masa akan keluar menangkap hasil laut di antara 20 ke 25 hari dalam sebulan. Manakala bagi nelayan separuh masa adalah kira-kira 10 hari dalam sebulan. Antara peralatan yang lazim digunakan adalah seperti sadak bubuk, sangkap, bubu, candal sotong dan gurit dalus. Selain itu pengekalan adat budaya dan tradisi Melayu Brunei masih dipelihara walaupun sebahagiannya sudah mula mengalami kepupusan. Senario ini didapati berlaku kerana tiadanya orang-orang lama yang boleh dijadikan sebagai pakar rujuk dan tiadanya pelapis yang dapat meneruskan pengamalan warisan nenek moyang. Selain itu, faktor asimilasi budaya dengan masyarakat tempatan lain terutamanya dengan masyarakat berketurunan Kedayan yang memiliki sosiobudaya hampir sama dan berasal daripada Brunei turut menjadi punca hinggakan budaya penduduk di kampung air ini seperti adat perkahwinan, tarian, bahasa dan makanan turut sinonim dengan hinggakan digelarkan sebagai budaya orang Brunei-Kedayan atau Kedayan-Brunei.

Identiti utama orang-orang Melayu Brunei di kampung air adalah pemakaian sepersalinan baju yang dikenali sebagai Baju Jong Sarat yang ditunuh khas dengan pemakaian kelengkapan hiasan-hiasan yang sarat sepetimana namanya. Pemilikan baju ini bukan sahaja melambangkan ketinggian status seseorang, malahan turut menjadi hantaran perkahwinan yang mestilah diberikan oleh pengantin lelaki kepada pengantin perempuan. Pemberian kain Jong Sarat turut melambangkan kestabilan kedudukan kewangan si lelaki. Antara warisan tradisi lain di kampung-kampung air Labuan yang masih lagi terkenal adalah lagu dan tarian tradisi Adai-Adai. Ia merupakan warisan tradisi nenek moyang masyarakat Melayu Brunei yang diilhamkan daripada budaya kehidupan kaum nelayan. Tarian Adai-Adai ditarikan secara berpasangan lelaki dan perempuan dengan irungan pukulan alat muzik rampanga, gambus disamping nyanyian Adai-Adai yang mempunyai rentak irama seperti tarian zapin di Semenanjung Malaysia.

Penduduk di kampung-kampung air Labuan juga mewarisi tradisi lisan Awang Semaun iaitu kekanda kepada Awang Alak Betatar, pengasas kerajaan awal Brunei yang digambarkan sebagai seorang pahlawan yang gagah berani serta mempunyai keramatnya. Berdasarkan maklumat, sebahagian besar responden mengatakan bahawa Awang Semaun merupakan seorang manusia dengan bentuk fizikal yang tinggi dan besar selain mempunyai kekuatan yang luar biasa. Cerita-cerita lisan Awang Semaun telah menjadi cerita penglipur lara bagi generasi Melayu Brunei pada masa dulu dan kini bukan sahaja di Labuan dan Brunei tetapi turut dikenali oleh kaum-kaum pribumi yang lain di Borneo. Namun demikian, tradisi lisan ini juga dilihat semakin pupus kerana kini ia hanya dianggap sebuah cerita mitos orang dahulukala. Mengagungkan kelebihan dan kekuatan figura yang dikenali sebagai Awang Semaun yang dikatakan antaranya berupaya membela laut, menghancurkan batu dan boleh mendatangkan bencana dianggap menyalahi syariat Islam serta mempersekitukan Allah SWT.

Era Perang Dunia Kedua di Labuan pada tahun 1945 telah menyebabkan sebahagian besar kawasan kampung-kampung air ini musnah akibat pengeboman tentera bersekutu tetapi telah dibangunkan semula selepas itu. Perubahan dan peredaran masa telah banyak mempengaruhi keadaan asal kampung-kampung air di Labuan bermula dari era naungan Kesultanan Brunei, kemasukan penjajah British, serangan tentera Jepun dan tentera Bersekutu, Labuan di bawah Sabah sehingga ke era penyerahan Labuan kepada Wilayah Persekutuan pada tahun 1984. Bermulanya sebagai sebuah petempatan tradisi nelayan kini kampung-kampung air telah dibangunkan sebagai salah satu produk pelancongan yang menarik kunjungan para pelancong ke Labuan. Rumah-rumah tradisi yang dahulunya beratap rumbia, berdinding kajang dan dihubungkan dengan jambatan kayu kini sudah mengalami pemodenan. Pihak berkuasa tempatan telah menaiktaraf kemudahan asas yang lebih kukuh dan lengkap antaranya jambatan konkrit, bekalan tenaga elektrik, bekalan air bersih, pembinaan masjid, sekolah, balairaya dan sebagainya.

Perahu atau sampan yang dahulunya merupakan alat pengangkutan utama untuk bergerak dari rumah ke satu rumah selain bagi aktiviti berdagang dikenali sebagai Perahu Padian kini tidak lagi menjadi keutamaan penduduk kerana mereka lebih selesa memilih kenderaan moden seperti kereta dan motosikal melalui jalan-jalan raya yang menjadi penghubung utama. Hanya sebahagian kecil penduduk yang masih menggunakan sistem pengangkutan perahu dan bot penambang ke pusat bandar Labuan. Sehingga kini, petempatan di atas air kekal sebagai salah satu pemaparan identiti penduduk Labuan yang mempunyai keunikannya yang tersendiri. Melalui kajian lapangan yang telah dijalankan ini diharap akan dapat memberi impak yang positif dan manfaat khususnya dalam mengangkat dan memartabatkan sejarah serta kebudayaan tempatan di Labuan.

SEJARAH DAN BUDAYA ALAM MELAYU DALAM RUANG KOLONIAL

Oleh: Mohd Nasrulamiazam bin Mohd Nasir, Muzium Adat

Pengetahuan dan hasil usaha orang-orang ini adalah cukup menarik. **Tiada cendekiawan (scholar)** pada hari ini yang sanggup menyelami perkara-perkara tentang Melayu sebelum merujuk penulisan mereka yang terdapat kebanyakannya dalam *Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society*, dan hasil penulisan penulis-penulis selepas mereka terdapat di dalam *Journal of the Malayan* (kemudian disebut *Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*).¹

(Leonard Y. Andaya, 1989)

Apabila membicarakan soal sejarah dan budaya Alam Melayu, satu perkara yang sukar untuk diketepikan ialah berkaitan dengan sumber rujukan. Sememangnya dalam disiplin sejarah dan budaya terdapat pelbagai sumber yang boleh dijadikan asas dan rujukan untuk mencari jawapan dan penjelasan tentang sesuatu sejarah. Antara sumber yang selalu digunakan sebagai subjek kajian ialah dokumen, manuskrip, jumpaan arkeologi, prasasti, epigrafi, buku dan sumber lisan. Setiap sumber yang dirujuk ini semestinya akan bersandarkan kepada interpretasi pengkaji atau penyelidik masing-masing. Salah atau benar sumber tersebut sememangnya bergantung kepada jawapan yang dihujahkan oleh pakar atau penyelidik itu sendiri. Dalam konteks kronologi sejarah negara, kita melalui sekurang-kurangnya empat zaman besar iaitu zaman pra-sejarah, zaman proto-sejarah, zaman klasik (pra-kolonial) dan zaman moden. Berdasarkan zaman-zaman tersebut kita dapat melihat terdapat pelbagai sumber yang boleh menghuraikan tentang latar masa dan peristiwa zaman tersebut. Namun terdapat satu persoalan yang sering menjadi wacana atau perdebatan sama ada sejarawan ataupun peminat sejarah iaitu pemilik kepada kajian terhadap sumber tersebut. Siapakah mereka yang membentuk jawaban atau konklusi kepada sumber tersebut? Maka mahu tidak mahu kita pasti akan memberi jawapan bahawa hampir semua sumber atau kajian-kajian awal tentang sejarah kita banyak dimiliki oleh kelompok yang kita kenal sebagai sarjana kolonial atau disebut juga sebagai orientalis.

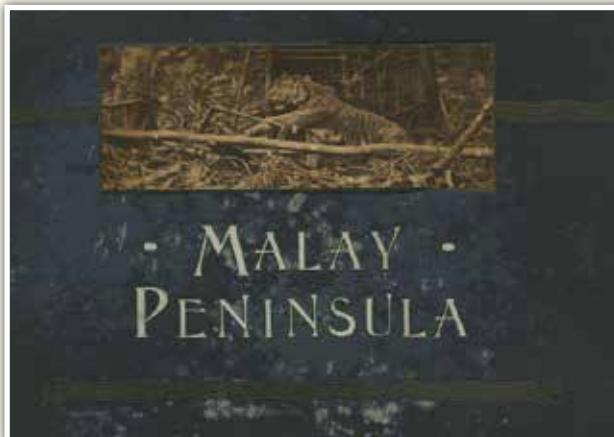
Naratif pensejarahan (*historiography*) kita sememangnya sehingga kini masih berpaut pada dahan dari sumber kolonial. Misalnya apabila kita ingin mengkaji tentang zaman pra-sejarah atau sejarah awal negara, sumber rujukan kita sudah pasti akan bertumpu kepada data-data awal dan kajian-kajian yang dilakukan oleh ahli-ahli arkeologi, antropologi dan etnologi kolonial seperti Tweedie, Quatrich Wales, I.H.N Evans, Peacock, Hugh Low, W. Linehan dan H.D. Noone. Setiap kajian para pengkaji kolonial ini kemudiannya telah diterbitkan dalam bentuk jurnal dan buku yang kemudiannya menjadi sebuah karya yang bersifat *magnum opus*. Sebut sahaja buku *History of Pahang*, pasti karya W. Linehan akan menjadi rujukan wajib untuk para pengkaji sejarah Pahang. Begitu juga buku *Prehistoric Malaya* pastinya karya Tweedie akan menjadi sasaran utama untuk dirujuk bagi para ahli arkeologi.

Bagitu juga halnya dalam aspek sejarah kebudayaan negara (*cultural history*), hampir segenap aspek kebudayaan masyarakat khususnya masyarakat Melayu telah pun dikaji

dan ditulis oleh sarjana dan pentadbir kolonial. Bermula daripada teks-teks kesusasteraan dalam bentuk hikayat, seni persembahan, magis, ritual, kegiatan ekonomi, kraftangan, adat-istiadat dan pelbagai lagi aspek budaya sama ada bersifat *material* atau pun *non-material* telah pun diungkapkan oleh sarjana kolonial. Sehingga ke hari ini kajian dan catatan mereka masih lagi ‘hidup’ dalam wacana intelektual kita khususnya dalam dunia sejarah, antropologi, politik mahupun ekonomi. Kita dapat melihat bagaimana golongan pentadbir kolonial menganalisis dan menyimpulkan data-data tentang wajah budaya orang-orang Melayu pada ketika itu. Nama-nama seperti William Marsden, R.J Wilkinson, R.O. Winstead dan Frank Swettenham sememangnya sudah tidak asing dan sering menjadi rujukan bagi para penyelidik yang membuat penelitian khususnya tentang alam Melayu. Kajian-kajian yang didokumentkan dan dicetak oleh pentadbir kolonial ini akhirnya membentuk semacam korpus ilmu yang khusus tentang alam kebudayaan Melayu yang kemudiannya kita kenal di universiti sehingga kini sebagai bidang Pengajian Melayu. (*Malay Studies*).

Pengkaji dari Jepun iaitu Soda Noaki (2001) dalam kajiannya tentang pengetahuan kolonial terhadap dunia Melayu melihat bagaimana penyebaran ilmu pengetahuan kolonial mengenai dunia Melayu daripada orang Inggeris kepada orang Melayu. Penyebaran ini dimulakan melalui buku-buku teks yang merupakan rujukan asas bagi para pelajar di sekolah Melayu dan Maktab Perguruan sewatu era *British-Malaya*. Beliau telah mengkaji empat buah buku teks zaman kolonial mengenai sejarah dan geografi alam Melayu yang mana salah satu daripadanya ditulis oleh penguasa kolonial dalam bahasa Inggeris, dua oleh pentadbir kolonial dalam bahasa Melayu, dan satu lagi oleh seorang guru Melayu dalam bahasa Melayu. Buku-buku teks tersebut adalah *History of the Peninsular Malays* yang ditulis oleh R.J Wilkinson dengan bab mengenai Perak dan Selangor, manakala R. O. Winstedt menulis dan menerbitkan *Kitab Tawarikh Melayu* (buku sejarah bahasa Melayu) dan *Ilmu Alam Melayu* (geografi dunia Melayu) dan Abdul Hadi Haji Hasan menghasilkan *Sejarah Alam Melayu tiga jilid* (sejarah dunia Melayu). Buku-buku teks ini pernah digunakan di sekolah Melayu dan maktab latihan guru di Tanah Melayu. Dengan melihat kepada buku-buku teks Wilkinson, Winstedt dan Abdul Hadi Haji Hasan tersebut kita dapat menilai bagaimana dan sejauh mana seorang pengarang Melayu menggunakan pengetahuan kolonial mengenai sejarah Melayu dan geografi alam Melayu bagi menyampaikan ilmu kepada anak-anak bangsa Melayu pada ketika itu.

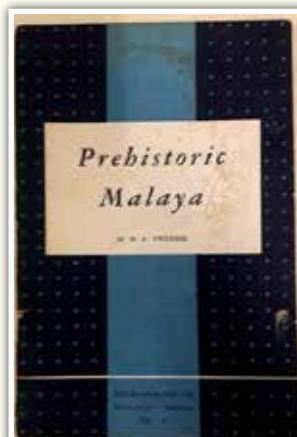
Para pentadbir kolonial tidak hanya melihat konteks sejarah dan budaya alam kita secara ‘simple’ malah menjadikan masyarakat dan latar budaya kita sebagai sebuah ‘laboratory’. Kemudiannya, mereka telah meletakkan metodologi yang saintifik dalam mengoperasikan pelbagai data kajian sejarah dan kebudayaan kita. Dengan cara sebeginilah mereka mudah mendapatkan sintesis dan panduan untuk terus ‘menjajah’ ruang ilmu kita. Tanpa kita menidakkan bahawa kajian tentang gambaran geografi dan demografi masyarakat di Malaya terawal yang ditulis secara sistematis masih lagi merujuk kepada kajian yang dihasilkan oleh T.J Newbolt. Meskipun kajian T.J Newbolt dikatakan bersifat berat sebelah namun sebahagian besar sarjana kita sama ada dalam bidang sejarah, etnografi, antropologi, politik dan ekonomi masih merujuk data yang dikemukakan oleh T.J

Buku *Malay Peninsula* yang dihasilkan oleh C.J Kleingrothe pada tahun 1907 merupakan satu dokumentasi tentang Tanah Melayu dalam bentuk foto khususnya di Negeri-Negeri Melayu Bersekutu dan Negeri-Negeri Selat pada ketika itu.

R.O Winstead (1878-1966), merupakan seorang pentadbir dan sarjana kolonial yang banyak menulis dan mengkaji tentang budaya, bahasa serta sejarah tentang masyarakat Melayu.

Buku *Prehistoric Malaya* tulisan M.W.F Tweedie mencatatkan tentang era pra-sejarah negara sejak zaman batu sehingga zaman gangsa dan besi.

Newbold dalam dua jilid bukunya yang terkenal iaitu *Political and Statistical Account of British Settlement of the Straits of Malacca* yang telah diterbitkan di Singapura oleh *Singapore Free Press* pada tahun 1839.

Sumber pencejahanan dan budaya alam Melayu sebenarnya bukan hanya terkumpul di arkib, perpustakaan atau di universiti tempatan sahaja, malahan sehingga kini adakalanya kita perlu mengakses dan meneroka jauh beribus batu untuk mendapatkan sumber tersebut. Terdapat sebuah data yang besar tentang pencejahanan dan budaya kita masih berada di luar sana khususnya di England, Belanda, Jerman, Australia dan Rusia. Bagi pengkaji sejarah dan budaya alam Melayu nama-nama pusat pengajian seperti *School of Oriental and African Studies (University of London)*, *British Museum*, *British Library*, *Leiden University* dan *University of Cambridge* semestinya menjadi lokasi yang tidak asing dan wajib dituju untuk mendapatkan rujukan. Apa tidaknya, segala sumber khususnya manuskrip dan artifak Melayu masih lagi tersimpan di dalam gedung-gedung ilmu mereka. Sejak awal lagi sumber kolonial telah memberi gambaran kepada warna sejarah kita. Sebagai contoh yang paling klasik ialah asal usul nama Tanah Melayu. Pada tahun 1978, *Malaysia Historical Society* melalui majalahnya iaitu *Malaysia in History* telah menerbitkan sebuah artikel yang bertajuk *Tanah Melayu: Satu Tinjauan Tentang Nama* yang mana penulisnya merujuk kepada tulisan W.P Groenveldt yang terbit pada tahun 1896 ada menyatakan bahawa nama Tanah Melayu muncul apabila seorang pencatat sejarah Portugis pada abad ke-16 yang bernama de Barros menulis bahawa daerah kita dikenali sebagai Tanah Melayu (*land of Malays*). Nama ini kemudiannya terus digunakan oleh pihak barat sehingga mereka meringkaskannya menjadi Malaya. Begitu jugalah dengan nama Malaysia yang digunakan oleh J.R Logan pada tahun 1840-an dan 1850-an sebagai merujuk kepada kawasan Tanah Melayu. Pada waktu itu Malaysia dikenali sebagai *Malaysia*. Penulisan ini kemudiannya diterbitkan dalam *Journal of Royal Asiatic Society*, London pada tahun 1887. Nama Malaysia seterusnya telah dipopularkan oleh golongan mualih Kristian melalui majalah terbitan gereja protestant yang dikenali sebagai *Malaysia Magazine*. Majalah ini mula diterbitkan pada tahun 1890 dan nama tersebut terus digunakan sehingga meletusnya perang dunia kedua.

Sehingga kini, *establishment* sumber kolonial tentang sejarah dan budaya alam Melayu nampaknya masih sukar digugat meskipun muncul penyusunan naratif baru tentang sejarah dan budaya alam Melayu. Namun sejauh manakah mampu untuk kita melawan kesimpulan dan hujahan yang dibentuk oleh sarjana kolonial dalam kerangka *colonial knowledge*. Cukupkah kita hanya dengan sekadar berbekalkan emosi dan fakta-fakta longgar yang kurang saintifik? Sebenarnya, kita

boleh buktikan sebagaimana cendekiawan kolonial pernah membuktikannya. Kita juga boleh membuka suatu fakta baru yang barangkali lebih sesuai dan kukuh berlandaskan metodologi dan epistemologi serta data yang saintifik. Ini kerana disiplin ini bukan hanya sekadar bersumberkan rujukan yang kabur di alam siber atau seputar luahan dalam buku picisan. Sikap realistik dan saintifik ini berguna demi melawan fakta-fakta langka yang telah diterbitkan dalam buku-buku klasik yang selalu kita kenal sebagai koleksi *Malaysiana* atau *British-Malaya* dimana iaanya sering dilabel berbaur orientalis. Motivasi ini penting bagi golongan ‘pembetul sejarah’ agar mereka tidak mudah terperangkap dalam *pseudohistory* dan enigma sejarah.

Bibliografi

- Leonard Y. Andaya. 1989. Kajian sejarah Melayu prakolonial. Dlm. Ismail Hussein, Aziz Deraman & Abd. Rahman Al-Ahmadi (pnyr.). *Tamadun Melayu (Jilid I)*. hlmn.242-261. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
 Nabir Haji Abdullah. 1978. Tanah Melayu-Malaysia: Satu tinjauan tentang nama. *Malaysia in history*. June. 14-20.
 Shamsul Amri Baharuddin. 2007. *Budaya yang tercabar*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka
 Soda Noaki. 2001. The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya. *Southeast Asian Studies*, Vol. 39, No.2, September 2001. 188 – 234.
 Winstead Richard. 1947. *The Malay cultural history*. Singapore: Kelly and Walsh Limited.

Pelbagai jenis gobek api Melayu yang didokumentasikan oleh I.H.N Evans menerusi bukunya *Papers on the Ethnology and Archeology of the Malaysia Peninsula* yang diterbitkan Cambridge At The University Press pada tahun 1927

KEARIFAN TEMPATAN: SENI PERTUKANGAN KRAF LOGAM TEMBAGA

Oleh: Maisaraf binti Marman, Bahagian Penyelidikan dan Dokumentasi

Seni kraf logam tembaga dipercayai adalah warisan daripada zaman pemerintahan Dong Son di Funan. Akibat pemberontakan menentang rejim pemerintahan sekitar tahun 800 Masihi, ramai nelayan telah menjadi tukang ukir dan tukang logam dan berhijrah ke Thailand, Indonesia dan Tanah Melayu. Logam tembaga mula ditemui manusia kira-kira 8,000 tahun sebelum Masihi dan 4,500 tahun kemudian barulah manusia menemukan teknik untuk mencampurkan tembaga dengan timah membentuk aloi atau gangsa.

Zaman Gangsa di Greece bermula 3,000 SM manakala di China pada sekitar 1,800 SM. Kemahiran kerja logam dipercayai sudah bermula di Asia Tenggara sebelum era Masihi lagi. Ekskavasi arkeologi di Phumi Mlu Prey, Kemboja telah menemui kesan-kesan kerja pengacuan gangsa dan besi yang diusahakan sebelum abad pertama Masihi. Artifak gangsa juga telah diperolehi daripada ekskavasi yang dijalankan di tapak tamadun Dong Son, Vietnam yang wujud antara abad kelima dan abad pertama SM. Di Malaysia, artifak gangsa yang tertua ialah genta (loceng) yang ditemui di daerah Klang yang banyak mempunyai persamaan ciri dengan genta gangsa Dong Son. Manakala artifak tembaga yang tertua pula ialah gong yang ditemui di Terengganu. Perusahaan tembaga di negara ini kebanyakannya berpusat di pantai timur Semenanjung iaitu di negeri Terengganu dan Kelantan. Tukang-tukang tembaga yang mahir dahulunya dikenali sebagai ‘pandai tembaga’ namun kini lebih dikenali dengan gelaran Adiguru Tembaga.

Negeri Terengganu menjadi lokasi bermulanya perkembangan kearifan tempatan kemahiran seni pertukangan kraf logam di Tanah Melayu-Antara kraf logam yang terkenal di Terengganu ialah tembaga. Seni kraf tembaga merupakan hasil gabungan kemahiran pertukangan tangan yang bergandingan dengan ilham dan inspirasi ketajaman minda tukangnya untuk menghasilkan pelbagai sentuhan bentuk barang kraf yang mempunyai kehalusan nilai estetika. Nilai estetika dalam seni ukiran alat-alat logam yang dihasilkan oleh tukang-tukang Melayu dapat kita lihat pada senjata-senjata tradisional, perhiasan diri serta peralatan lain seperti tepak sirih, pahar, baki, dulang, set periuk, kendi, dan sebagainya. Keintiman produk tembaga ini sangat dekat dalam adat resam serta upacara yang menonjolkan lagi ketinggian budaya masyarakat Melayu suatu ketika dahulu serta membuktikan kegemilangan kearifan tempatan sejak zaman berzaman.

Bagaikan “Tak Lapuk Dek Hujan, Tak Lekang Dek Panas”, Kuala Terengganu dan beberapa buah kampung warisan tradisional seperti Kampung Ladang dan Kampung Tanjong, masih lagi bertahan dengan pelbagai warisan silam biarpun

zaman silih berganti. Kaedah ‘cire perdue’ atau dikenali sebagai penghapusan lilin masih lagi digunakan oleh kebanyakan tukang tembaga di Malaysia. Tukang-tukang tembaga yang masih wujud lagi ini telah mewarisi kemahiran daripada tukang-tukang mahir atau Adiguru. Oleh itu, penghasilan tembaga tersebut sangat tulun dan masih lagi mengekalkan kemahiran tradisional dalam ciri-ciri asalnya. Proses pembuatan tembaga yang diusahakan sekarang masih tiada tolok bandingnya kerana ia telah berjaya mengekalkan tradisi lama yang diwarisi sejak zaman berzaman. Penghasilan tembaga putih (*white brass*) kebiasaannya digunakan untuk membuat barang cenderahati dan perhiasan. Tembaga putih mudah diperolehi sekitar tahun 1970an dan menjadi kegemaran masyarakat ketika itu kerana warnanya menyerupai perak. Tembaga jenis ini mempunyai ketahanan untuk pudar itu lebih lama jika dibandingkan dengan tembaga kuning. Manakala tembaga kuning (*yellow brass*) pula banyak digunakan untuk membuat acuan kuih, kuali, periuk dan barang lain yang berbentuk besar. Tembaga kuning cepat pudar kerana ia dikatakan mempunyai kandungan nikel yang agak sedikit jika dibandingkan dengan tembaga putih. Namun secara umumnya, tukang-tukang tembaga masih menghasilkan kedua-dua jenis tembaga putih dan kuning ini. Pancaran serakan cahaya kilauan tembaga menyimpan seribu satu rahsia khazanah kraf warisan negara untuk dipelajari dan diwarisi oleh generasi kini. Satu usaha penyelidikan dan dokumentasi perlu dibukukan agar generasi akan datang akan dapat mempelajari teknik yang sama dalam mengekalkan warisan produk pertukangan seni kraf logam tembaga ini. Selari dengan perubahan zaman yang melihat kepesatan pembangunan teknologi juga memerlukan anjakan paradigma dalam kalangan tukang-tukang tembaga untuk menerima pembaharuan demi untuk mengekalkan perusahaan yang lebih maju seiring dengan era teknologi semasa tanpa menghapuskan sifat keaslian tembaga.

MENEROKAI PENGGUNAAN ISTILAH “WANG” SEBAGAI NAMA TEMPAT SEKITAR DI PERLIS

Oleh: Muzium Kota Kayang

Jika disebut negeri terkecil di Malaysia, pastinya Perlis bakal muncul di kotak jendela pemikiran. Negeri Perlis Indera Kayangan yang berkeluasan 821km persegi ini ditadbir oleh intitusi Diraja meliputi 3 kawasan Parlimen iaitu, Kangar, Padang Besar dan Arau dengan pecahan 15 Dewan Undangan Negeri dan mempunyai 22 buah mukim. Selain daripada Wilayah Persekutuan Putrajaya dan Labuan, Perlis merupakan antara negeri yang mempunyai hanya satu daerah pentadbiran sahaja iaitu Perlis.

Perlis menjadi sebuah negeri yang berdaulat pada 20 Mei 1843 apabila kerajaan Siam melantik Syed Hussain Jamalullail sebagai Raja Perlis. Sayugia bermula daripada tarikh tersebut, Perlis yang asalnya sebuah daerah jajahan negeri Kedah telah bertukar menjadi sebuah negeri naungan yang berdaulat dengan sistem pentadbiran tersendiri.

Kedudukan negeri Perlis yang terletak di utara Semenanjung Malaysia dan bersempadan dengan wilayah Satun dan Songkhla, Thailand di sebelah utara serta Kedah di sebelah selatan banyak mempengaruhi status demografinya. Adalah tidak menghairankan apabila berlakunya pertukaran atau asimilasi budaya dari negara jiran dan telah sebatи dengan kehidupan masyarakat tempatan. Asimilasi budaya ini meliputi pelbagai aspek seperti seni, budaya, makanan, pemakaian, penggunaan bahasa dan lain-lain.

Satu aspek yang menarik dapat dilihat di Perlis adalah istilah penggunaan nama beberapa buah tempat yang bermula dengan perkataan “Wang” di hadapan namanya seperti Wang Kelian (Setul), Wang Mu (Guar Jentik), Wang Panjang, Wang Gunung dan Wang Leret (Batu Pahat Pahat), Wang Angin, Wang Ulu dan Wang Besar (Bintong), Wang Raja dan Wang Pinang (Kuala Perlis) serta Wang Belimbing (Jalan Kota Lama). Perkataan Wang ini adalah berasal daripada perkataan Siam dan terdapat juga beberapa tempat di Thailand yang turut mempunyai nama yang bermula dengan Wang antaranya ialah Wang Prachan yang berdekatan sempadan Thai-Malaysia.

Wang dalam Bahasa Siam merujuk kepada kawasan istana iaitu ruang kawasan tempat tinggal keluarga raja atau pembesar. Kawasan Wang ini memiliki ciri-ciri yang sesuai untuk dijadikan penempatan antaranya seperti ruang yang lapang, selamat, serta mempunyai kemudahan yang baik seperti berdekatan sungai, hutan dan sebaganya. Wang juga merujuk kepada “niat yang baik” dan akan diberikan ganjaran yang baik. Jika diteliti, kemungkinan penggunaan istilah Wang dalam Thai adalah berkait rapat dengan ajaran Buddha yang mementingkan situasi atau pemilihan kawasan yang baik seterusnya membawa kepada nasib atau rezki yang murah untuk masa hadapan.

Terjemahan Wang secara literal pula bermaksud alat pertukaran yang mempunyai harga (nilai) yang diakui sah atau duit. Wang melambangkan satu yang berkait rapat dengan rezeki. Secara tidak langsung penggunaan Wang di hadapan nama sesuatu kawasan mungkin untuk

Gambarajah 1: Antara Kampung/Penempatan yang memiliki istilah “Wang”

mendekatkan penduduk sesuatu kawasan dengan rezeki yang berpanjangan.

Menerusi temubual dengan beberapa orang penduduk tempatan mendapati bahawa penggunaan istilah nama Wang lebih membawa kepada maksud lembah tanah pamah di kaki gunung dan bukit yang sesuai untuk aktiviti pertanian dan kawasan untuk didirikan penempatan. Tidak menghairankan kerana struktur muka bumi Perlis yang berbukit-bukau selain memiliki banyak kawasan lembah yang kemudiannya digelarkan dengan nama Wang. Sepertimana kebanyakan nama tempat yang berkait rapat dengan nama sungai, gelaran istilah Wang juga berkisarkan kepada situasi yang sama.

Sungguh menarik sebenarnya apabila kita meneroka dengan lebih mendalam makna atau interpretasi nama serta gelaran sesebuah kawasan berdasarkan perkaitan sejarah dan budaya masyarakat kerana semuanya saling berkaitan antara satu sama lain. Mengenali sejarah dan budaya setempat pasti akan membawa kita untuk lebih mengenali akar sesuatu bangsa itu.

Gambarajah 3: Pemandangan Petempatan di Wang Ulu

PERTANDINGAN MEMANAH ANTARA BAHAGIAN JABATAN MUZIUM MALAYSIA

Oleh: Muhammad Khuzir bin Azman, Bahagian Penyelidikan & Dokumentasi

Pada 4 Disember 2021 (Sabtu), satu pertandingan memanah tradisional tertutup Jabatan Muzium Malaysia telah diadakan di ruang laluan siar kaki Muzium Negara ke Taman Tasik Perdana. Pertandingan ini dianjurkan oleh Persatuan Kebajikan, Sosial dan Rekreasi (WARIS) Jabatan Muzium Malaysia dengan kerjasama PUSPANITA dan SURAU AL-FALAH. Seramai 15 pasukan telah menyertai pertandingan ini yang terdiri daripada wakil beberapa bahagian di jabatan.

Acara bermula pada jam 8.30 pagi dengan bacaan doa dan disusuli pula ucapan perasmian oleh YBhg. Datuk Ketua Pengarah JMM serta gimik perasmian. Sebelum pertandingan, semua pasukan telah diberikan taklimat ringkas mengenai peraturan pertandingan terlebih dahulu. Para peserta turut dibenarkan untuk memanaskan badan selama 15 minit oleh urusetia pertandingan sebelum pertandingan dimulakan.

Tujuan utama pertandingan ini diadakan adalah untuk mengeratkan lagi silaturahim antara warga jabatan dan memberikan pendedahan kepada peserta yang baru mencebur aktiviti memanah ini. Acara pertandingan diakhiri dengan majlis penyampaian hadiah kepada para pemenang yang berlangsung pada pukul 1.00 petang.

Secara keseluruhannya, pertandingan ini dianggap berjaya kerana telah mendapat sambutan yang amat menggalakkan daripada para pegawai dan kakitangan Jabatan Muzium Malaysia. Apa yang paling penting adalah pertandingan sebegini telah berjaya untuk mengeratkan hubungan silaturahim terutamanya antara kakitangan baharu dan yang lama serta mengukuhkan lagi ukhuwah antara seluruh warga kerja.

AL-FATIHAH
 ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُجْتَمِعَاتِ الْمُرْسَلَاتِ﴾
BALASUNGKAWA

PUAN RUSIDAH BINTI YAAKUB
18.4.63 - 7.10.2021

ENCIK MOHD HAZIQ BIN DERAMAN
16.12.1987 - 22.10.2021

ENCIK SUHAIZAM BIN ABDUL MUTALIB
22.6.1977 - 30.12.2021

Sekalung Penghargaan & Terima Kasih

kepada barisan hadapan JMM yang bertugas di PPV terpilih semasa pandemik COVID-19

SHENNA ANAK SKEM

INTAN MASAYU BINTI ABDULLAH

NOR ASMAH BINTI ABU SAMAH

Kurator S41
Jabatan Tenaga Kerja Semenanjung Malaysia,
Kementerian Sumber Manusia
10 Februari - 28 September 2021

Kurator S41
PPV Mines International Exhibition and
Convention Centre (MIECC)
4 Jun - 25 Ogos 2021

Penolong Kurator S38
PPV Kuala Lumpur City Centre (KLCC)
4 Jun - 13 September 2021

Penolong Kurator S32
PPV World Trade Centre (WTC)
3 Mei - 11 Oktober 2021

Penolong Kurator S32
PPV Mines International Exhibition and
Convention Centre (MIECC)
4 Jun - 29 Ogos 2021

Penolong Kurator S29
PPV Kuala Lumpur City Centre (KLCC)
4 Jun - 13 September 2021

Penolong Perpustakaan S29
PPV International Trade and Exhibition Centre
(MITEC)
4 Jun - 29 Ogos 2021

Jurufoto B26
PPV Stadium Bukit Jalil
4 Jun - 4 Oktober 2021

Pereka B22
PPV Kuala Lumpur City Centre (KLCC)
4 Jun - 13 September 2021

MOHD AZLAN BIN FAIZIR

Pembantu Muzium S19
PPV Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), Nilai
PPV Kompleks Belia dan Sukan Paroi (KOMBES), Seremban
4 Jun - 5 Disember 2021

KEMENTERIAN PELANCONGAN,
SENI DAN BUDAYA
JABATAN MUZIUM MALAYSIA

Muzium-Muzium di Bawah JABATAN MUZIUM MALAYSIA

www.jmm.gov.my

MUZIUM NEGARA
KUALA LUMPUR

MUZIUM ADAT
JELEBU, NEGERI SEMBILAN

MUZIUM DIRAJA
KUALA LUMPUR

MUZIUM PERAK
TAIPING PERAK

GALERIA PERDANA
LANGKAWI

MUZIUM MATANG
PERAK

MUZIUM ARKEOLOGI
LEMBAH BUJANG, KEDAH

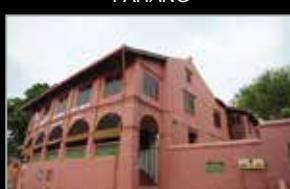
MUZIUM SUNGAI LEMBING
PAHANG

MUZIUM CHIMNEY
LABUAN

MUZIUM SENI KRAF ORANG ASLI
KUALA LUMPUR

MUZIUM SENI BINA MALAYSIA
BANDAR HILIR, MELAKA

MUZIUM KOTA KUALA KEDAH
KEDAH

MUZIUM KOTA KAYANG
PERLIS

MUZIUM AUTOMOBIL NASIONAL
SEPANG

MUZIUM KOTA JOHOR LAMA
JOHOR

MUZIUM LABUAN
LABUAN

MUZIUM ETNOLOGI DUNIA MELAYU
KUALA LUMPUR

MUZIUM TEKSTIL NEGARA
KUALA LUMPUR

MUZIUM MARIN LABUAN
LABUAN

MUZIUM LUKUT
NEGERI SEMBILAN

MUZIUM KITA
TAMADUN KITA

Jabatan Muzium Malaysia,
Jalan Damansara, 50566 Kuala Lumpur

Tel.: (+603) 2267-1000 (+603) 2282-6255
Faks: (+603) 2282-6434 <http://www.jmm.gov.my>